

06

November 2010
Årgang 146

budskabet

Tidsskrift for bibelstudium, trosliv og mission

Tema | At være menneske

Menneske først og kristen så
Gør som Gud - bliv menneske
Hvad er et menneske?

indhold;

leder

02 At være menneske

tema

04 Menneske først og kristen så

08 Hvad er et menneske?

Om menneskesynet hos Kierkegaard

12 Gør som Gud - bliv menneske

undervejs

16 Samtaler på dødsgangen

horisont

18 Kraftforsyningen

og ansvaret i Guds rige?

19 Evigglad

andre artikler

20 Fremmes Guds planer ved vores tro

24 Synd og skam - Forkyndelse og sjælesorg i mødet med postmodernismen

bøger

33 Bibelens røde tråd

34 Tak for lån

35 Den kristne og loven

ISSN 0901-4802

www.budskabet.dk

Budskabet udkommer seks gange om året;

Januar, marts, maj, juli, september og november.

Artiklerne i Budskabet afspejler ikke nødvendigvis redaktionens synspunkter, men redaktionen er ved deres optagelse ansvarlig for, at holdninger og synspunkter må kunne rummes inden for det, som LM står for.

Eftertryk, kopiering og citering er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Design Chr Rahbek Olsen / Sara Holm

Tryk Øko-Tryk

Pris Abonnement: 240 kr. Unge under 30 år: 140 kr.

Udgiver og ekspedition

Luthersk Mission

Industrivænget 40, 3400 Hillerød

tlf. 4820 7660

d1m@d1m.dk

www.d1m.dk

Redaktion

Alex Dahl Karlsen, cand.scient.pol. (redaktør)

Park Alle 31, 6880 Tarm. karlsen@dlgmail.dk

Flemming Bak Poulsen, forlagsredaktør, København
(redaktionssekretær)

Lene Due Madsen, lærer, Gudhjem

Inge Bøgel Lassen, lærer, Aalborg

Christian Haahr Andersen, leder af Café Kilden,

Herning

At være menneske

AF ALEX DAHL KARLSEN

.....

Temaet for dette nummer af Budskabet hedder helt enkelt: "At være menneske".

Når jeg læser de enkelte artikler, ser jeg den spænding, som hører menneskelivet til: At være menneske handler både om skabelsen, om syndefaldet og om genløsningen. Det kan ikke lade sig gøre at beskrive mennesket udelukkende i skabelsens perspektiv. Syndefaldet og genløsningens perspektiv hører også med. Men uden skabelsens perspektiv mangler der også noget afgørende i synet på menneskets værdighed.

Gud skabte ikke mennesket til at være alene (1 Mos 2,18). Han satte det i en relation til naturen (1 Mos 1,26; 2,15.19-20). Desuden satte han det i en relation til andre mennesker (1 Mos 2,21-25) – i dette tilfælde Adams ægtefælle. Endelig satte Gud

mennesket ind i et fællesskab med ham selv i form af samtalen (1 Mos 2,16; 3,1ff.). Straffen for synden er derfor, at den umiddelbare samtale mellem Gud og mennesker ødelægges. Adam og Eva jages bort fra Guds ansigt (1 Mos 3,23-24). Syndefaldet ødelagde også den umiddelbare relation mellem mennesket og naturen. I første omgang skulle der knobles for at få det daglige brød (1 Mos 3,18). Senere – efter syndfloden – skulle dyrene nære frygt og rædsel for menneskene. Mennesker slår dyr ihjel og dyr slår mennesker ihjel (1 Mos 9,2ff.). Endelig ødelagde syndefaldet forholdet mellem mennesker. Allerede mellem de to første søskende på jorden kom der noget imellem, så Kain i første omgang ikke længere talte med Abel, og i anden omgang endte det med mord (1 Mos 4,1ff.).

Det ægte menneske indgår i relationer med andre. Det sande

Det sande menneske; Er en krop, fordi Gud har skabt os således

menneske har respekt for det øvrige skaberværk som en del af Guds skaberværk og gode gaver. Det sande menneske misbruger ikke bevidst naturen. Man sviner ikke uhæmmet, slår ikke dyr ihjel for sjov, men bruger naturens resurser med tak til Gud og i respekt for Ham.

Det sande menneske har ikke bare en krop, men er en krop, fordi Gud har skabt os således. Det sande menneske glæder sig over, bruger og passer på både sin fysik, sit helbred og sin hjerne. Det sande menneske bruger sin gudgivne nysgerrighed til at udforske den forunderlige verden, både det menneskeskabte og naturen i al sin mangfoldighed. Det sande menneske glæder sig over den krop, det har fået givet og takker Gud for den.

Det sande menneske glæder sig over den menneskelige nærhed, omsorg og venskab, det oplever i forhold til sin familie, sine naboer, kolleger og venner. Det sande menneske søger ikke bare de ligesindede. Det ser sin næste, også i den, der ”stikker ud”. Ham eller hende er der også plads til i fællesskabet. Det kristne fællesskab består af mennesker, jeg ikke selv har valgt. Alligevel ser jeg de andre som medskabninger og ”nåde-søskende”. Det sande menneske søger ikke at udnytte og udsuge sine relationer, men ser dem som en gave fra Gud. Man behandler dem derefter. Jeg har også så meget tro på Guds skabelse af mig selv, så jeg tror, jeg har noget godt at dele med mine relationer; så jeg kan glæde og berige dem.

Det sande menneske søger også tilbage til paradis-tilstanden med Gud. Det sande menneske ved, at det er skabt til fællesskab med sin skaber og herre. Da mennesket er forvist fra paradiset med sin skaber og herre, søger det sande menneske Gud, dér hvor han er at finde. Da han har åbenbaret sig i sit ord, søger han ham dér. Når Gud fortæller om menneskets oprør mod ham,

tror hun Gud. Når Gud fortæller om fællesskabets genoprettelse gennem forsoningen, søger han ham gennem forsoningen i Jesus.

Sådan er mennesket i sin fulde menneskelighed. Så meget skal der til. Sidder du og tænker, at så mangler der åbenbart noget i din menneskelighed? Måske får mit korte rids af det ægte menneskelige dig til at tænke, at du åbenbart har syndet på områder, du ikke før har tænkt på. Fint.

Din tro på Jesus dækker ikke kun over din givertjeneste, din bibellæsning, dine bønner eller dit bestyrelsesarbejde. Din tro på Jesus tager du også med i dine relationer til dine nærmeste, ja at skabe og bevare gode venskaber er Gud velbehageligt. Du er også en kristen foran spejlet – både det i badeværelset og det mentale. Du er også en kristen, når du går i haven, opholder dig i skoven eller tager på Louisiana.

Når Jesus siger til Martha, at ”et er fornødent”, betyder det, at fællesskabet med Jesus er det afgørende. Det ene nødvendige er at have et opgjort forhold til Jesus, leve i lyset, i opgøret og i tilgivelsen. Konsekvensen er så, at du tager dit forhold til Jesus med i alle andre af livets forhold. At fællesskabet med Jesus er prototypen på min tilgang til andre mennesker og skaberværket i øvrigt. Så længe det ikke fører synd med sig. Derfor er jeg både Guds tjener og menneskers tjener.

Menneske først og kristen så

AF LEIF RASMUSSEN

.....

Overskriftens fyndords-agtige udsagn er en Grundtvig-formulering. Den var så central for ham, at han – da han i en høj alder så tilbage over sit liv – ikke tøvede med at betegne den som sit valgsprog.

Det kan derfor heller ikke undre, at udtrykket efterfølgende er blevet et nøglebegreb for Grundtvigs arvtagere i deres livsforståelse og kristendomsopfattelse.

Men hvad mente formuleringens ophavsmand egentlig med den? Holder den vand? Eller: I hvilken henseende og hvor langt holder den vand? Og har den på nogen måde bud til os i dag? Rummer den nogen udfordring for os, som måske ikke anser os for grundtvigianere i egentlig forstand? Det kan da nok være værd at besinde sig på, også for Budskabets læsere.

En sværvægter

Det er hævet over enhver diskussion, at *N.F.S. Grundtvig (1783-*

1872) var en sand sværvægter blandt de i øvrigt ikke helt få fremtrædende personer i dansk åndsliv i det både folkeligt, kulturelt og kirkeligt frodige 19. århundrede. Han var genial på så mange områder, at han har sat dybe spor både i kirkelivet, i salmebogen, i højskoleverdenen, i folkestyret, i litteraturen, – såvel i samtiden som i generationer siden.

Han var en vækkerrøst, hvis ærinde i store dele af hans lange liv kunne sammenfattes i valgsproget *"Menneske først og kristen så"*. Som den levende personlighed, han var, var han imidlertid ikke én gang for alle cementeret i en tankemæssig position, men gennemlevede en udvikling, der rummede stadig nye facetter og også afgørende nybrud under påvirkning af det og dem, som han i forskellige livsfaser lod sig inspirere af. Også i opgør med egne tidligere positioner.

Som præstesøn lå det vel langt på vej i kortene, at han i ungdomsårene gav sig i kast med det teologiske studium. Med kandidateksamen bag sig arbejdede han i nogle år bl.a. som huslærer på Langeland, før han i 1810 var klar til at gå ind i en

Grundtvig; Mennesket er en mageløs, underfuld skabning

præstegerning. Det er bemærkelsesværdigt, at overskriften på hans dimisprædiken ved den anledning var: *"Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans hus?"*. Han var på dette tidspunkt en polemisk, skarpt formulerende forsvarer af solid bibelfunderet, luthersk kristentro.

Samtidig var han nu – og faktisk livet igennem – intenst optaget af historiske studier af Nordens oldtid, som han fandt det enormt betagende at fordybe sig i. Det gjaldt både det mytologiske og det elementært historiske stof.

Et markant sporskifte i Grundtvigs teologisk-kirkelige opfattelse indtrådte i 1825, hvor han i sine studier og sin refleksion kom frem til det, som han selv betegner som sin *"mageløse opdagelse"*. Den gik ud på, at det centrale for kirkens eksistens op igennem historien ikke er bibelordet, men den levende menighed, samlet om dåb og nadver og trosbekendelse. Det grundlæggende for kirken er ikke "det døde, nedskrevne ord" i Skriften, men *det levende ord*, som dybest set er Herren Jesus selv, aktivt nærværende "ved badet og ved bordet", samt i prædikenen, i bekendelsen og i lovsangen. Livsordet, den apostolske trosbekendelse, er "det lille ord af Vorherres egen mund".

Mennesket melder sig

Næste modningspunkt i Grundtvigs liv, som for alvor stak kursen ud for hans livsværk i de næste årtier, var i begyndelsen af 1830'erne, hvor de historiske studier fik ham til at sætte fokus på menneskesynet, som han herefter livet igennem tumlede med at komme til rette med både tankemæssigt og med diverse initiativer, som han kæmpede for at sætte i værk. Han imponeredes over, hvad oldtidsstudierne og den nordiske mytologi afspejlede om menneskeånden og folkeånden, som han i bund og grund følte sig

beslægtet med, og han oplevede sig kaldet til at vække ånden fra tidligere storhedstider til live i sin generation.

Spørgsmålet: *Hvad er et menneske?* trængte sig på. Og i forlængelse af det også spørgsmålet om forholdet mellem menneskelivet og kristenlivet.

"Mennesket", siger Grundtvig, "er en mageløs, underfuld skabning, i hvem guddommelige kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem tusind slægter som et guddommeligt eksperiment, der viser, hvordan ånd og støv kan gennemtrænge hinanden". Helt basalt er mennesket altså Guds skabning, men i særklasse i forhold til skaberværket i øvrigt derved, at mennesket er skabt i Guds billede. *Og uanset faldet er gudbilledligheden fremdeles intakt, idet den for Grundtvig består i ordet, som åndens meddelelsesmiddel*. Ordet muliggør menneskers indbyrdes kommunikation, men også Guds kommunikation med mennesket.

Menneskeånden vækkes til fornyet dåd og berigelse af livet, ikke gennem død oplysningskundskab, men ved det levende ord, som for Grundtvig er det bærende i hans tanker om *højskolen*, der skal være en skole for livet, menneskelivet i dets forunderlige fylde.

Grundtvigs stærke ja til menneskelivet ser han underbygget ikke bare i skabelsestroen, men også i den kristne grundoverbevisning, at Gud lod sin søn føde som menneske og altså leve et menneskeliv midt blandt os. *Gud vedkendte sig i ham menneskeeksistensen, sagde et rungende ja til mennesketilværelsen på denne jord*. Guds søn blev den anden Adam, en Kristus-betegnelse, som Grundtvig om og om igen vender tilbage til.

Skal Gud finde os hjemme og favne os, må han møde os som mennesker, frem for alt gennem det medium for menneskeånden, som modersmålet er. Men også gennem den identitet, vi har >

Grundtvig; ”Menneske først og kristen så” Menneskelivet var og måtte være en forudsætning for kristenlivet

som hørende til i et folk, gennemtrængt af den fælles folkeånd. Grundtvig tænker gennemgående mere i fællesskab – i menighed og i folkelighed – frem for i individer.

Han er sig fuldt bevidst, at han i dette såvel som i sit grundlæggende optimistiske og positive syn på mennesket, står i et *modsætningsforhold til luthersk ortodoksi såvel som pietisme*. Og han opfatter sig som kaldet til at kæmpe den kamp for at vække til liv af døde.

Han ser sig inderligt forbundet med mennesker både i samtid og i fortid, som han ikke deler kristentro med. Den fælles menneske-substans vejer tungt. Hvad der i kristentroen forløses og frelses, er jo netop det gudskabte menneske, der i Kristus når sit gudvillede mål, Kristus, der tilsiges os *som* det levende ord og *gennem* det levende ord i dåb og bekendelse.

For Grundtvig var der ingen tvivl om rækkefølgen ”Menneske først og kristen så”. *Menneskelivet var og måtte være en forudsætning for kristenlivet*. Menneskelivet i dets gudgivne fylde og rigdom skulle ikke forsages eller undertrykkes, men leves i taknemmelighed. Digterisk formulerede han det yderst markant i 1837:

Menneske først og Christen saa,
Det er et Hoved-Stykke,
Christendom vi for intet faae,
Det er den pure Lykke,
Men Lykke, som kun times den,
Der alt i Grunden er Guds Ven
Af Sandheds ædle Stamme.

Stræbe da hver paa denne Jord
Sandt Menneske at være

Aabne sit Øre for Sandheds Ord,
Og unde Gud sin Ære;
Er Christendom da Sandheds Sag
Om Christen ei han er i Dag
Han bliver det i Morgen.

Grundtvigs kald er frem for alt den folkelige vækkelse; men han ser samtidig den folkelige vækkelse som en frugtbar grobund for den kristne tro. Ligesom Helligånden og folkeånden langt på vej er nært beslægtede. Gud som den, der frelser og genopretter og fuldender, er jo den samme som Gud, der skaber og opretholder. Det sandt kristelige er det sandt menneskelige – og omvendt! Hvordan så end ordet ”sandt” på dette sted skal forstås!

Grundtvig var ikke – og ønskede ikke at være – bibelteolog. Han havde nærmest foragt tilovers for dem, der lod sig binde af en sådan grundposition. Man kan også spørge, om han overhovedet i hele sit program om menneskelivet over for kristenlivet var teolog. Hans primære vinkel var i hvert fald *historiske refleksioner og antropologiske betragtninger*.

Kritiske spørgsmål og vigtige påmindelser

Bibelteologisk anskuet kommer man ikke uden om at måtte stille det helt centrale kritiske spørgsmål til Grundtvig, om han ikke i bund og grund har fortrængt eller lukket øjnene for radikaliteten i det syndefordærv, som har dødsmerket menneskeslægten i hele dens historie siden syndefaldets dag. *Det nye menneske, kristenmennesket, bliver ikke til ved, at et svækket menneske styrkes og oplives, men ved noget så gennemgribende som en nyskabelse eller en dødeopvækkelse.*

For ”her i denne verden er synden med i alt”. Og frelsens under

Leif Rasmussen f. 1938
Cand.theol. 1966.
Tidligere generalsekretær i LM

er, at det er bundfordærvede, ugudelige syndere, Gud i sin nåde genføder til barnestatus i hans familie, fordi "den anden Adam" i sin stedfortrædergerning åbnede mulighed for et forsonet forhold.

Dertil kommer, at hvor meget end fællesskabet – også den organiske enhed af de mange lemmer på ét legeme – betyder for beskrivelsen af kristenlivet i Ny Testamente, så er det bibelteologisk noget helt afgørende, at *kristentro og det at høre til Guds folk er et personligt forhold*, funderet i dåb og tilegnelse i personlig tro. Brorsons udfordrende spørgsmål beholder sin berettigelse, ikke mindst i et folk med en majoritetskirke: *"Af døbte vrimler stad og land; men hvor er troens brand?"*

Med bibelordet som dommer kan Grundtvigs program, *"Menneske først og kristen så"*, ikke siges at være sand vejledning om frelsens vej. Dertil er det alt for optimistisk i beskrivelsen af mennesket, som det er i sig selv uden for Guds rige. Og alligevel kan der i høj grad være grund til at lægge øre til nogle af de ærinder, som den gode Grundtvig fremholdt med sin idelige understregning af den værdi og det adelsmærke, der ligger i, at vores eksistens som mennesker i bund og grund er skabt af Gud Fader, den Almægtige, som også opretholder og daglig beriger vores menneskeliv i en bred vifte af henseender.

I en tradition, hvor opmærksomheden om den første trosartikel langt på vej er underbetonet i forkyndelse og bevidsthed, er det i en vis forstand befriende at blive mindet om, at uanset at "her i denne verden er synden med i alt", så er vi som mennesker midt i Guds forunderlige skaberværk og er selv, sammen med alle andre mennesker på kloden – kristne som ikke kristne – en del af dette skabelsesunder, ja, intet mindre end den mest mageløse del af det.

Vel er vi pilgrimme på vej mod et himmelsk mål og skal så vist i vores dagligdag være bestemt af det; men vi er også sat til at leve et liv i denne verden som forvaltere af Guds skabergoder, i taknemmelighed for og glæde over alt skønt og godt og nydelsesværdigt, som livet byder på. Det gælder også i relationer til og samspil med medmennesker, kristne som ikke-kristne, som vi er sat sammen med i familie, på arbejdsplads, i folk, i menneskeheden. Derfor må vi også i fællesskab bestræbe os på at bedre livsvilkårene på en jord, hvor livets og dødens kræfter konstant og overalt brydes.

Vi er mennesker og skal som mennesker være med til at ære og tjene vores skaber, gavne vores næstes eksistens og fryde os over alt rigt og smukt, som Skaberen under os at nyde: mad og drikke, gode ydre kår, vores hænders værk, ædel kunst, indbyrdes relationer, ikke mindst i familieliv og venskaber, o.s.v. o.s.v.

Visse kategorier af pietistisk prægede miljøer kan uden tvivl have gavn af et memento og et skub i den retning. Også uden at negligere Mesterens ord: *"Søg først Guds rige og hans retfærdighed, så skal alt det andet gives jer i tilgift"*. For skuffen med "alt det andet" er jo bestemt ikke uvedkommende for den, der for Jesu skyld er berettiget til at kalde menneskeeksistensens skaber for sin himmelske far.

Menneske først – og kristen ved et nyskabelsens under! Men som kristen, og netop som kristenmenneske, også med et nyt perspektiv over det menneskeliv, som jeg har fået skænket på denne jord, sammen med mine medmennesker.

Hvad er et menneske?

Om menneskesynet hos Kierkegaard

AF JAKOB VALDEMAR OLSEN

Spørgsmålet om hvad et menneske er, kan siges at være det centrale og gennemgående spørgsmål for Søren Kierkegaard (1813-1855). Det spørgsmål involverer så et væld af andre problemstillinger, hvilket gør, at der kan være mange forskellige veje ind til kernen af Kierkegaards tænkning. Men spørgsmålet om menneskesynet er en af hovedvejene. Man finder interessen fra begyndelsen af forfatterskabet, og det forsætter indtil døden.¹

I bogen *Philosophiske Smuler* formuleres det på denne måde: "Dog lad os nu, for at komme til at begynde, gjøre en dristig

Proposition; lad os antage, at vi ved, hvad et Menneske er. Heri have vi jo det i den hele græske Philosophi søgte, eller *omtvivlede*, eller *postulerede* eller *frugtbargjorte* Criterium paa Sandheden" (6,38-39).

Antagelsen – at vi ved, hvad et menneske er – er en dristig antagelse, siger han. Og det er også samtidig for den græske tænkning et kriterium på sandheden. Det beskrives altså som et spørgsmål, der har vidtrækkende konsekvenser. Disse konsekvenser hænger sammen med, at spørgsmålene om sandhed, godhed og skønhed berøres af menneskesynet. Hvis man ændrer menneskesynet, så får det betydning for de spørgsmål, der er blevet beskrevet som det al filosofi drejer sig om: det sande, det gode og det skønne.

Når Kierkegaard griber fat i problemet menneske, mener han

altså at stå der, hvor det rykker. Det har været et omdrejningspunkt historisk set. Det var et afgørende problem i Kierkegaards samtid. Og det er også der, slaget slås i dag.

Hvor sikker menneskelig viden er, er afhængigt af, hvad man mener at vide, at et menneske er. Hvad det gode liv er, afhænger af menneskesynet. Og samtidig er det smukke et spørgsmål om det smukke i menneskers øjne.

Det moderne menneskesyn

Problemstillingen formuleres ofte anderledes i dag end på Kierkegaards tid, men konsekvenserne er de samme.

I dag er en stor del af menneskesynet præget af en mekanisk forståelse, hvor instinkter fylder meget. Begrebet ånd, som er helt centralt for Kierkegaard, er hos mange faldet ud, selvom man stadig kan tale om åndsvidenskaber. Mennesket forstås af mange som en overlevelsesmaskine, hvilket gør, at personbegrebet bliver udvandet.

I modsætning til denne tendens kan man sige, at for Kierkegaard er det vigtigste ved livet, at det er personligt. Hvis man forudsætter, at baggrunden for alt er tomhed, at det, vi bevæger os imod, er tomhed, og at hvad der er derimellem, er en brutal kamp om overlevelse, hvor den stærkeste overlever, og den underliggende drivkraft er magt, så bliver personbegrebet svært at forklare. Det betyder ikke, at der er mangel på forklaringer. Forklaringer er der masser af. Men oplevelsen af det personlige bliver en stadig udfordring for en upersonlig forklaring af tilværelsen.

Begrebet person

Det, Kierkegaard i stedet sætter i spil både i forhold til sin samtid og – kan man sige – i forhold til nutiden, er, at udgangspunktet

for det hele er personligt. Gud er baggrunden for verden. Det vil sige, at der står en person bag. Og den måde, Kierkegaard gerne angriber gudsbegrebet på, er gennem den menneskelige erfaring af at være en person. Eller for at bruge de termer, Kierkegaard ofte anvender: individ, selv, ånd.

Det, der så at sige rammer mennesket lige i ansigtet fra begyndelsen af livet indtil slutningen, er det personlige. Mennesket står over for personer og erfarer sig selv som person. Det personlige er det, der betyder mest. Hvis man mister det element af livet, mister man det væsentligste og får en skæv indgang til alt andet. Det får konsekvenser for alle andre områder af livet. Værdier og etik giver ingen mening, hvis man kun betragter mennesket som en sten eller et væsen, der alene er bestemt af instinkter. Og nok så væsentligt: Ingen formår i praksis at leve, som om materie og instinkter er alt, hvad der er at sige om denne verden.

Forði denne tanke gennemsyrrer alt, hvad Kierkegaard skriver, kan man dykke ned i hvilken bog det skal være fra Kierkegaards hånd og derfra udfolde hans tanker. Men da det ikke i en kort artikel er muligt at udfolde alt, hvad Kierkegaard har fået udgivet – selvom det ganske givet ville være voldsomt spændende – vil jeg i stedet gribe fat i en enkelt opbyggelig tale og med den som støtte pege på nogle af aspekterne i Kierkegaards tanker om mennesket.

Den 5. maj 1843 skrev Kierkegaard et forord til to opbyggelige taler. Talerne udkom den 16. maj, men forordet er dateret den 5. maj, hvilket er Kierkegaards fødselsdag. Han blev 30 år den dag. Den første tale har troens forventning som tema, og den er tænkt som en tale, der holdes nytårsdag, hvor der skues frem mod den tid, der kommer.

Kierkegaard; Opgaven for mennesket er at være nærværende i nutiden uden at leve i en svunden tid eller give sig hen til en fremtid, som ikke er

Tro som forventning

Troen forventer sejr, siger Kierkegaard, og talen er ment som en hjælp til at fastholde denne forventning. Kierkegaard siger ikke her, som ellers en fejlagtig vandrehistorie påstår, at han har sagt, at forventningens glæde er den største, men han vil styrke troens forventning ved at fremholde det, der kendetegner denne forventning.

Det, som meget typisk bliver omdrejningspunktet for Kierkegaard i talen, er det enkelte menneske og dets gudsforhold. Det er ikke store ydre forhold, han beskæftiger sig med for derved at styrke troen. Han peger ikke på begivenheder i verdenshistorien eller på naturvidenskabelige opdagelser, som kan hjælpe mennesker til at blive i forventningen. Det, som er det store ved mennesket, som er "Beviset for hans guddommelige Herkomst", er, at mennesket kan beskæftige sig med fremtiden:

"Thi var der intet Tilkommende, da var der heller intet Forbigangent, og var der hverken noget Tilkommende eller noget Forbigangent, da var Mennesket trælbundet som Dyret, hans Hoved bøiet mod Jorden, hans sjæl fængslet i Øieblikkets tjeneste. I den Forstand kunde man vel ikke ønske at leve for det Nærværende; i den forstand har man vel heller ikke meent det, naar man har anbefalet det som det Store" (4,24).

Kierkegaard henviser i citatet til den pointe, at opgaven for mennesket er at være nærværende i nutiden uden at leve i en svunden tid eller give sig hen til en fremtid, som ikke er. Det er det, han i citatet kalder "det Store": at være nærværende i nutiden. Men for at kunne det må mennesket forholde sig ret til fremtiden, ellers er det umuligt.

Fordi mennesket er ånd, fordi mennesket er et sammensat

væsen, der forholder sig til fortid, nutid og fremtid, er der også nødvendigvis sat en opgave for hvert enkelt menneske. Mennesket må leve med spændinger, og opgaven er at leve ret med de spændinger. Det er en opgave intet voksent menneske kan undslå sig.

Det betyder, at det ikke er ligetil at være nærværende i nuet, for mennesker vil altid forholde sig til fremtiden. Det kan ikke være anderledes. Sigtet med talen er at få mennesker til at forholde sig ret til det tilkommende. Den, som ikke løser denne opgave, vil have en grundskade i sit liv:

"Den, som aldeles opgiver det [Tilkommende], hans Liv bliver kun i uværdig Forstand stærk i det Nærværende, den, som ikke besejrer det, han har én Fjende mere, der vil gjøre ham svag i Kampen med det Nærværende. Først altsaa den, der besejrer det, først hans nærværende Liv bliver sundt og stærkt" (4,24).

Fremtiden som problem

Grunden til, at det er sådan, er, at fremtiden i virkeligheden er alt, nutiden er bare en del af det, og for ret at være i den mindre del, må vi forholde os til helheden. I og med at mennesket ikke kan undgå at forholde sig til fremtiden, så fremtiden hele tiden griber ind i nutiden, er mennesket også et væsen, der forholder sig til det evige. Det evige kommer til os som det fremtidige. Det drejer sig for Kierkegaard om, hvordan det hele hænger sammen.

Fremtiden, siger Kierkegaard, er en farligere fjende end nutiden, for i nutiden er det begrænset, hvad kampen står om. Når vi kæmper med fremtiden, kæmper vi med os selv. Det skyldes, at fremtiden ikke er, den er på vej, og den kraft, den har i nutiden, har den fra mennesket selv. Når mennesket forventer noget, så

Af Jakob Valdemar Olsen, f. 1967
Cand.theol. 1995, ph.d. 2000.
Adjunkt på Dansk Bibel-Institut.
Sognepræst i Emdrup Kirke.
Medlem af LogosMedias bestyrelse.

har forventningen sin rod i mennesket selv. Mennesket udkaster fra sig selv forventninger til fremtiden. Det, mennesket derfor kæmper med, når det kæmper med fremtiden, er sig selv. Og ligegyldigt hvor stærkt et menneske er, så er det ikke stærkere end sig selv. Hvis mennesket derfor skal kunne besejre fremtiden, besejre sig selv, har det brug for noget uden for sig selv.

Hvordan kan mennesket finde noget uden for sig selv, hvorved det ret kan forholde sig til sig selv? Det kan det gennem troen. Gennem troen kan mennesket så at sige blive færdig med fremtiden og derfor leve ret i nutiden. Troens forventning, siger Kierkegaard, er sejr. Den forventning retter sig mod fremtiden. Når det fastholdes, så kan nutiden intet gøre ved troen, og derfor er troen tryk. Som det siges i en senere sang: Det har slet ingen hast for dem, som tror.

Troens sundhed

I denne tale er der grundelementer, som man kan følge i resten af Kierkegaards forfatterskab. Mennesket som ånd, som person, sætter en dagsorden, som det er umuligt at komme ud af. De spændinger, som opstår i mennesket, fordi det nødvendigvis må forholde sig til fortid og fremtid, gør, at mennesket kan gå fejl af sig selv. Nok er der udfordringer i det ydre, og mange af dem, men for at takle dem ret, er mennesket nødt til at gå ind i sig selv og være klar over, hvordan det forholder sig til det ydre. I denne bevægelse indad er der en sundhed i troen, som hjælper mennesket til at blive det, det er eller bør være.

Kierkegaard er altså opmærksom på mange forskellige menneskelige reaktioner, og hvad de afspejler. Dels siger han, at den stress, uro og tvivl, som bestemmer mennesket, kan skyldes, at det ikke ret har forstået, hvem det selv er, og hvordan det skal

forholde sig til fremtiden. Og dels siger han, at kamp og strid er en uundgåelig del af det menneskelige liv og i den kamp, er troen en vejleder.

Denne kamp, som mennesket er en del af, bliver kortlagt på forskellig måde i de bøger, vi har fra Kierkegaards hånd, men i talen, som jeg har henvist til ovenfor, er det mennesket som tidsligt væsen, der fokuseres på: Mennesket er noget, der er strakt ud i tid og må forholde sig til sig selv og sin verden som uafsluttet. Den eneste måde, man ret kan gøre det på uden at gå til i modgangen, er gennem troens forventning, og den forventning er sejr.

Kierkegaard skitserer hyppigt det menneskelige liv som et liv i adspredelse, et liv hvor et væld af indtryk og muligheder splitter tanken. Det, som det derfor gælder om, er at finde det ene punkt, som kan samle mennesket, så det ikke mister sig selv i mangfoldigheden. Det er grunden til, at enfold altid er et positivt ord hos Kierkegaard, for opgaven er midt i mangfoldigheden at fastholde det ene vigtige. Det sker, ved at mennesket gennem troen fastholder evigheden og opøves i det af Gud: "Dette lærer intet menneske af det andet, men hver især kun af og ved Gud" (4,34).

1 I den her artikel er der kun direkte anvendt to af Kierkegaards bøger. Henvisningerne er til *Samlede Værker*, 3. udgave, København 1962-64. Tallet før kommaet henviser til bind, tallet efter til side. Eks. 4,34 = bind 4, side 34.

Fordi menneskesynet er så centralt hos Kierkegaard, er der ingen ende på den litteratur, der findes om emnet. Der er altså nok at tage fat på for den, der gerne vil læse mere. Men for nemheds skyld vil jeg bare henvise til min egen bog *Kierkegaard, kærlighed og kristendom* (Credo, 2008), og i den bog særligt til kapitel 6, som netop omhandler menneskesynet.

Gør som Gud – bliv menneske

Om discipelskab som et ja til livet

AF STEFAN GUSTAVSSON

.....

Bibelen fortæller den store beretning om vores oprindelse i en god skabelse og vores fremtid på en genoprettet jord. Evangelierne fortæller det store glædesbud om, hvordan Guds rige er brudt ind gennem Jesus fra Nazaret til genoprettelse og restituering af skabningen. Hvad indebærer dette fokus på skabelse og genoprettelse for det kristne liv, for vores forståelse af discipelskab og efterfølgelse?

Nøglen til at forstå mennesket er, at vi oprindeligt skabtes "i Guds billede" (1 Mos 1,26-27). Hvis vi bruger *Guds billede* som kompas for en vandring gennem den bibelske undervisning, åbner der sig et fascinerende perspektiv.

Gud skabte mennesket i sit billede, men billedet er ødelagt gennem vores oprør mod Skaberens. Paulus skriver: "Alle har syndet og har mistet herligheden fra Gud" (Rom 3,23). Relationen til Gud er ødelagt; vi er ikke hans børn og venner længere, og vi betegnes

tilmed som "hans fjender" (Rom 5,10). Samtidig er vores eget væsen også blevet ødelagt; vi har mistet vores oprindelige renhed og er nu "svage", "ugudelige", "syndere" for at fortsætte med at citere Paulus i Romerbrevet (Rom 5,6-8). Men til trods for vores faldne tilstand kan vi stadig kaldes Guds billeder. Det gør Gud efter syndfloden (1 Mos 9,6), og det gør Jakob i sit brev (Jak 3,9). *Billedet er ødelagt, men ikke forsvundet!*

Francis Schaeffer, en af 1900-tallets indflydelsesrige kristne tænkere, talte ofte om det faldne menneske som "a glorious ruin", en vidunderlig ruin. Forestil dig, at du står foran en stor slotsruin. Man kan stadig se slottets storhed, ane den herlighed, det engang havde, og forestille sig den pragt, som engang prægede stedet. Men nu ligger det i ruiner, det er tomt, øde, sammenfaldet og råddent. Sådan er det med mennesket. Det er skabt i Guds billede, men lagt i ruiner af synden. Med ordene fra filmen *Løvernes konge*: "Du er mere, end hvad du er blevet".

Vi kan stadig se ansigtstrækket fra Eden i menneskets formåen, når det gælder kærlighed, skaberevne, fællesskab, skønhed

Løvernes konge; Du er mere, end hvad du er blevet

og tænkning. Samtidig er vores liv hele tiden gennemsyret af syndens gift og bliver ofte et vrangbillede eller endnu værre, et modbillede.

Da Jesus kom, var han det første menneske – siden Adam før faldet – som ikke havde del i denne forgiftning. Han var ”lige-som vi, dog uden synd” (Hebr 4,15). En af hans nærmeste venner kunne, efter flere års dybt venskab, sige om ham: ”Han gjorde ikke synd” (1 Pet 2,22).

Det nye testamente siger gentagne gange, at Jesus er Guds billede:

- ”Deres (dem, der ikke tror) tanker har denne verdens gud blindet, så de ikke ser lyset, der stråler fra evangeliet om Kristi herlighed, Kristus, som er Guds billede” (2 Kor 4,4).
- ”Han (Jesus) er den usynlige Guds billede” (Kol 1,15).
- ”Han (Jesus) er Guds herligheds glans og hans væsens udtrykte billede, og han bærer alt med sit mægtige ord. Da han havde skaffet renselse for vore synder, tog han sæde ved den Højestes højre hånd i det høje” (Hebr 1,3).

Jesus er ”den sidste Adam” (1 Kor 15,45.47), det nye, sande menneske. På jorden vandrede der igen et menneske, som elskede Gud og genspejlede ham i alt, hvad han gjorde.

Når Jesus kalder mennesker til at følge sig, kalder han dem tilbage til det oprindelige og mest menneskelige liv, der findes. Han kalder dem til at genopdage deres dybeste identitet, deres mistede bestemmelse.

Det kristne liv beskrives i Det nye testamente som billedets genoprettelse i os, en restaurering tilbage til oprindelsen. Målet er, at vi skal blive det, vi var fra begyndelsen, Guds billeder.

- ”Lyv ikke for hinanden, for I har aflagt det gamle menneske

med dets gerninger og iført jer det nye, som fornyes i sin skabers billede til at have erkendelse” (Kol 3,9-10).

- ”I skal fornyes i sind og ånd og iføre jer det nye menneske, skabt i Guds billede med sandhedens retfærdighed og fromhed” (Ef 4,23-24).
- ”Og alle vi, som med utilsløret ansigt i et spejl skuer Herrens herlighed, forvandles efter det billede, vi skuer, fra herlighed til herlighed, sådan som det sker ved den Herre, som Ånden er” (2 Kor 3,18).

I det nye liv i Kristus ligger skabelseslivets tilbagevenden. På intet punkt er det væsensforskelligt eller skilt fra det, vi oprindeligt var.

Lige frem til Jesu genkomst findes den faldne verden stadig i og rundt om os. Paulus taler i citatet ovenfor om ”det gamle menneske”, formaner de kristne til at ”iføre jer det nye menneske” og beskriver vejen til billedets genoprettelse som en proces, hvor vi ”forvandles”. Vi er langt fra færdige nu, men når Jesus kommer tilbage, skal billedet i os genoprettes til fuldkommenhed, og vi skal herliggøres og blive som Jesus (Fil 3,21; 1 Joh 3,2), der var som Adam før faldet, der var som Gud!

Vi kan sammenfatte Bibelens undervisning på denne måde:

- Mennesket *skabtes* til Guds billede.
- Billedet *ødelægdes*, da mennesket faldt i synd.
- Jesus er Guds billede, det sande menneske.
- Når vi tager imod Jesus, *nyskabes* vi, og en proces i retning af billedets genoprettelse begynder i os.
- Når Jesus kommer tilbage, *herliggøres* vi og bliver som ham. Da bliver billedet genoprettet fuldkomment, og vi kan genspejle den Gud, som skabte os.

Kaldet; At elske livet og elske verden

Det kristne liv

Det kristne liv indebærer et kald til at leve i livets fulde rigdom. Et hvert område af livet, som Adam og Eva kunne udforske før faldet, er vi kaldede til at udforske. Enhver erfaring, de kunne gøre, er vi indbudt til at gøre. Arbejde, studier, forskning, familie, seksualitet, børn, venskab, mad, musik, dans, idræt, kunst, tøj, litteratur, film, teater, humor, politik, rejser, filosofi, skønhed, nydelse, kommunikation ... Ganske på linje med Guds første indbydelse til mennesket: "Du må spise af alle træerne i haven" (1 Mos 2,16).

Den kristne er kaldet til at elske livet og elske verden, kaldet til at være den mest livsbekræftende af alle! Elsker man Gud, elsker man det liv, han har givet, og den verden, han har skabt. Og omvendt: Man kan ikke elske Gud, hvis man tager afstand fra, hvad han har gjort i skabelsen. Paulus advarer mod lærdomme, som leder mennesker bort fra det skabte liv – han kalder det endda "dæmoners lærdomme" (1 Tim 4,1), fordi det er modsætningen til Guds vilje:

"De forbyder ægteskab og kræver, at man holder sig fra føde, som Gud har skabt til at modtages med tak af dem, der tror og har erkendt sandheden. For alt, hvad Gud har skabt, er godt og skal ikke forkastes, når man tager imod det med tak" (1 Tim 4,3-4).

Indvending

Går dette ikke imod andre bibelske formaninger? Johannes skriver jo: "Elsk ikke verden og heller ikke det, som er i verden. Hvis nogen elsker verden, er Faderens kærlighed ikke i ham" (1 Joh 2,15).

Enhver, der arbejder med sprog, ved, at ord ikke kun har ét eneste fast og uforanderligt indhold. Ord er tit elastiske, når det

gælder indholdet, og kan, afhængigt af den sammenhæng, de anvendes i, have forskellige betydninger. Sådan er det med ordet "verden" i Det nye testamente. Det kan betyde den skabte verden, som når Jesus taler om tiden "fra verdens begyndelse indtil nu" (Matt 24,21). Eller når Paulus skriver til de kristne i Rom og siger, at "der i hele verden forkyndes om jeres tro" (Rom 1,8).

Men hvis vi ser på følgende citater, forstår vi, at ordet også anvendes med et andet indhold:

"Tilpas jer ikke denne verden ..." (Rom 12,2).

"Hvis mennesker gennem erkendelsen af vor Herre og frelser, Jesus Kristus, har gjort sig fri af verdens urenhed, men igen lader sig besnære og overvinde af den ..." (2 Pet 2,20).

"En ren og ægte gudsyndelse er, for Gud, vor Fader, at tage sig af faderløse og enker i deres nød og bevare sig selv uplettet af verden" (Jak 1,27).

"... ved I ikke, at venskab med verden er fjendskab med Gud?" (Jak 4,4).

Betydningen kan umuligt være den skabte verden, som om et menneske skulle kunne forurenes af noget, der kommer fra Gud. Nej, når verden anvendes i denne negative betydning, står det for det faldne og gudfjendtlige i skaberværket og for hele den af synd forgiftede verden, som har vendt sig mod sin Skaber. Bag dette faldne findes den onde magt, som Jesus kalder "denne verdens fyrste" (Joh 12,31), der vil føre mennesker bort fra Gud og ødelægge hans skabning.

Johannes' ord "elsk ikke verden og heller ikke det, som er i verden" (1 Joh 2,15) drejer sig om ikke at elske det faldne og gudfjendtlige, som nu præger Guds skabte verden. Han konkretiserer selv, hvad han mener, i det efterfølgende vers: "For alt det, som

Stefan Gustavsson

Cand.theol.

Direktør for Credo Akademin i Stockholm og generalsekretær i Svenska Evangeliska Alliansen.

er i verden, kødets lyst og øjnenes lyst og pral med jordisk gods, er ikke af Faderen, men af verden" (1 Joh 2,16). Det er det faldne – *lysten og praleriet* – der er problemet. Det, der ikke kommer fra Faderen, skal vi ikke elske eller præges af – men alt, som virkelig kommer fra Faderen, skal vi elske.

På lignende måde er det med et andet ofte misforstået sted i Kolossenserbrevet: "... søg det, som er i himlen, dér hvor Kristus sidder ved Guds højre hånd. Tænk på det, som er i himlen, og ikke på det jordiske" (Kol 3,1-2). Mere bortvendt fra verden kan det vel ikke blive? Men vi må lade Paulus selv tolke, hvad han mener. I de efterfølgende vers definerer han indholdet i "det jordiske", som en kristen ikke skal være optaget af: "Så lad da det jordiske i jer dø: utugt, urenhed, lidenskaber og onde lyster, og griskhed, for det er afgudsdyrkelse" (Kol 3,5). Det er alt det faldne, han sigter mod. Det samme indhold har ordet i Filipperbrevet: "Der er mange ... der lever som fjender af Kristi kors. De ender i fortabelse, bugen er deres gud, de sætter en ære i deres skam, de tænker kun på det jordiske" (Fil 3,18-19). Det jordiske står for det faldne, her frådseri og utugt. Den slags skal vores liv og vores tanker ikke være fyldt af. Vi er kaldet til at præges af alt, som Kristus er og står for, Kristus, som nu er i Himlen. Det er i den betydning, vi skal "søge det, som er i himlen".

Gud eller skaberværket?

Discipelskab som bekræftelse på livet drejer sig ikke om mere af skaberværket og mindre af Gud. For meget af Gud kan der aldrig blive i et menneskes liv! Pointen er tværtimod, at vi ikke skal opstille en modsætning mellem Gud og hans skaberværk; jo mere vi elsker Gud, desto vigtigere vil Guds gerninger blive for os. Det er i skaberværket, vi skal leve med Gud.

Et virkeligt enten-eller mellem Skaberen og skabningen findes på ét område: Noget har den vigtigste plads i ethvert menneskes liv. Enten er det Skaberen, eller også har vi ladet noget af skaberværket tage hans plads. Er der noget i skaberværket, der er vores Gud, ekskluderer vi helt og holdent den levende Gud. Men hvis Gud er Gud i vores liv, så tilhører hele skaberværket også os: "Alt tilhører jo jer ..." skriver Paulus, "enten det er verden eller liv eller død, enten det er det, som er nu, eller det, som kommer – alt tilhører jer. Men I tilhører Kristus, og Kristus tilhører Gud" (1 Kor 3,21-23).

Relationen mellem skabning og frelse – eller redning for at anvende den oversættelse, som den svenske Bibel 2000 giver – har været temaet for denne artikel. Det er afgørende at forstå, at redningen indebærer skaberværkets genoprettelse. Ellers får vi forvansket Bibelens budskab.

Johannesevangeliets indledning fremhæver tydeligt dette. Manden fra Nazaret, som evangeliet handler om, får en majestætisk introduktion. Han er Ordet, som fandtes i begyndelsen, og som deler Guds væsen. Johannes skriver: "Alt blev til ved ham (Ordet), og uden ham (Ordet) blev intet til af det, som er. I ham (Ordet) var liv, og livet var menneskers lys" (Joh 1,3-4).

Jesus Kristus er kilden til hele skaberværket, til alt liv og alt lys. Da han "kom til sit eget" (Joh 1,11), kom han for at genoprette det, ikke for at ødelægge det. Det burde ikke forbavse os, at han, som er Skaberen, kalder os tilbage til det, som var den oprindelige tanke med skabelsen.

Artiklen er en let redigeret udgave af kapitel syv "Mere menneske" i Stefans Gustavssons bog, *Gør som Gud – bliv menneske*, LogosMedia, 2008.

Samtaler på dødsgangen

AF BØRGE HAAHR ANDERSEN

.....

Det er som at sidde på dødsgangen og vente på at blive hentet. Nogle gange mærker jeg det, som om det nu er lige op over. For ikke længe siden sagde jeg farvel til min kone og mine fire børn. Men så blev jeg ikke hentet alligevel.

Senere sagde han, mens han lo sin karakteristiske latter: *Nu fik jeg lov at opleve endnu en jul. Det er fjerde gang, siden jeg blev syg, og hver gang har lægerne sagt, at dette bliver din sidste jul. Men så tilføjede hans kone, mens han stilfærdigt nikkede: Men denne gang er det den sidste jul. Det ved vi godt begge to.*

Hartvig fik for fem år siden stillet den diagnose, at han havde en sjælden og uhelbredelig kræftsygdom i maven, og at han måtte indstille sig på, at hans liv snart var slut. Han fik aldrig en

forklaring på, at han alligevel levede fire år længere, end fagkundskaben havde regnet med. For tre år siden flyttede han sammen med sin familie til Frederiksberg, og da fik jeg det privilegium at sidde to gange om måneden sammen med ham i en lille bibelstudiekreds og tillige at besøge ham med jævne mellemrum.

Jeg har i mange år vidst, at Bibelen er en bog, som meget direkte forholder sig til liv og død. Men jeg skulle komme tæt på et menneske, der i omkring 50 måneder levede helt ude ved kanten mellem liv og død, før jeg blev klar over, hvor meget det emne fylder i Jesu forkyndelse og i de nytestamentlige breve.

Hartvig var kristen. Han var teolog og præst og havde viet sit arbejdsliv til at formidle den kristne tro. Med glæde og alvor og totalt engagement havde han kastet sig over denne opgave, og han blev ved, så længe helbredet overhovedet tillod det. Han var

Af Børge Haahr Andersen f. 1956

Cand.teol. 1986. Rektor på Dansk Bibel-Institut.
Forfatter til en række bøger. Senest er udkommet
Fra Slumstrup Mark til Paradis

livsglad og elskede sin kone, sine fire børn, sine venner og sin menighed. Det virkede helt meningsløst, at han skulle afbryde sit virke og forlade alle de mange stærke og varme relationer til familie og venner.

Selv om lægerne havde brugt ordet uhelbredeligt, og selv om de fysiske virkninger af sygdommen var ret så synlige, vidste Hartvig, at mennesker først og fremmest lever, fordi Gud vil det, og at Gud derfor også kunne helbrede ham på mirakuløs måde. Men efter at have bedt og håbet et par år blev han klar over, at det ikke var Guds vej med ham. Det var en sorg for ham, at han ikke kunne fortsætte sit følgeskab med alle dem, han var knyttet til, og en ydmygelse var det at blive mere og mere fysisk mærket af sygdom og afhængig af pleje fra morgen til aften. Men det kunne ikke knække hans glæde, hans humor og hans kærlighed til livet.

At være så bogstaveligt talt i dødens venteværelse i så mange dage, uger, måneder efterlod ham ikke uberørt. Det skærpede hans samvittighed og hans ansvarsfølelse. Ikke blot var han legemligt skrøbelig, men han var en synder, og han havde en sjælden lydhørhed over for samvittighedens stemme. Det var, som om hans livsløb var belyst af en projektør, der afdækkede hans egen skrøbelighed og begrænsning i alle detaljer, og derfor kæmpede han ikke blot med en fysisk sygdom, men også med tvivl og uro. Mennesker bekymrer sig for mange ting, sagde Søren Kierkegaard, men det burde bekymre sig om ét: at blive evigt salig. Når vi kom helt ind til centrum i vores samtaler, så mødte jeg et menneske, der havde denne ene bekymring.

Dette skærpede hans tro og teologi, sådan at han i en sjælden grad tørstede efter at høre det enkle fundamentale budskab, som er essensen i Jesu forkyndelse: at Jesus er død i vores sted og dermed har fjernet vores synder og åbnet Himlen. Han havde

prædiket det hele sit arbejdsliv, men nu tog han det til sig som en stadig nyhed, og han havde brug for at møde det i samtale, i skriftemålet, i nadveren, i bibelord og salmer.

Så døde han en søndag eftermiddag. En solskinsdag. En opstandelsesdag. 48 år gammel. Vi kunne næsten ikke tro, det var sandt, for han havde været tæt på så ofte, at vi troede og håbede, det gik endnu engang. Hans spor hos os i familie- og vennekreds er mange og er tydelige. Vi sørger og savner og er blevet mindet om vores egen skrøbelighed på en meget kontant måde. Vi er selv rykket nærmere kanten mellem liv og død og er blevet mindet om, at vi lever uden for paradiset – i dødens skygge. Der er kun én ting, der i egentlig forstand kan trøste. Det er den trosbekendelse, som Hartvig satte ord på, da han havde bedt præsten forud for trosbekendelsen ved begravelsen at sige: *På denne tro blev jeg døbt, i denne tro har jeg levet, i denne tro er jeg død*. På jorden kan døden skille os fra hinanden. Men vi tror på *syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv*.

I aftes mødtes vi i bibelkredsen for første gang siden begravelsen. Det rev i hjertet at møde en alt for ung enke. Den tomme plads var som et sort hul i sjælen hele aftenen. Men vi læste videre i teksten, talte og bad som vi plejede. Hvad andet kunne vi gøre end at klynge os til det ord, som består til evig tid? Vi befinder os jo alle sammen på dødsgangen. Vi har ikke andre muligheder for befrielse end at sætte vores lid til ham, der kan føre os gennem døden til de levendes land.

Horisont;

Spalten, hvor redaktionens medlemmer vil forsøge at sætte aktuelle og principielle forhold ind i en større sammenhæng. Spalten vil også indeholde passager fra den kirkelige debat og klip fra forskellige blade og aviser.

Kraftforsyningen og ansvaret i Guds rige?

I denne horisont skal vi fokusere lidt på arbejdet i Guds rige. Der er jo ingen tvivl om, at han som har frelst os også ønsker, at vi skal give evangeliet videre til andre, for at endnu flere kan indskrives som borgere i Guds rige og dermed også nå frem til det evige liv sammen med vores skaber og frelser.

Vi må erkende, at der er uendeligt mange muligheder for at få evangeliet 'ud over kanten' i den tid, vi lever i. Kommunikation er virkelig i højsædet på snart sagt alle fronter. Også strategitænkning, efterlysning af kreative tiltag, mulighed for uddannelse, temaaftener lidt á la 'Hvordan gør vi?' osv. bliver mere og mere synligt i det kristne landskab. For vi vil jo gerne, at evangeliet kommer ud, også uden for vores egne fællesskaber.

Vi må så også se i øjnene, at vi møder mange medarbejdere med mangel på energi og overskud. De kan ikke mere, er trætte og mismodige, indsatsen bliver forkrampet, og de ender måske på sammenbruddets rand.

Martin Lloyd Jones skrev for rigtig mange år siden en bog, en prædikensamling, der

hedder 'Tørketid', som jo meget handler om mismodet og den åndelige tørke. Her lancerer han et udtryk, jeg aldrig har kunnet glemme: Kødlig energi. Han skriver om træthed og mismod:

Årsagen er meget ofte, at vi lever kristenlivet eller udfører kristent arbejde ved hjælp af kødelig energi. Vi kan have gjort alt i egen kraft – i stedet for at gøre det i Åndens kraft. Vi har udelukkende brugt kødelig, menneskelig og måske endda fysisk energi. Vi har forsøgt at gøre Guds gerning selv; og hvis vi prøver på det, vil det naturligvis resultere i, at det knuser os, for det arbejde er af en sådan karakter, at det ikke lader sig udføre ved vor kraft. Vi må altså ransage os selv og finde ud af, om måden, vi udfører arbejdet på, er forkert. Det er muligt for en mand at forkynde ved hjælp af kødelig energi, men gør han det, vil han hurtigt komme til at lide af åndelig udmattelse og nedtrykthed.

Henrik Højlund (HH) skriver ligeledes fint om dette i 'Søndagsordet' i Kristeligt Dagblad d. 7.8.10. Udgangspunktet er teksten fra Matt 11,16-24. HH skriver: Jeg finder en mærkelig form for trøst i søndagens tekst, som fortæller, at Jesus fandt

få omvendelser på sin hjemegn. Når det kunne overgå ham, kan det vel også overgå os. Og så er det ikke uden videre os, der er noget galt med. Hvilket ellers er den mest nærliggende tanke, når vi præsenteres for de alt for få omvendelser i vores land. Vi gør noget forkert, tænker vi, alt mens vi klør os skaldede over, hvad vi mon gør galt.

Han inddrager så nogle religionssociologers udtalelser om, at det er vigtigt at kirken er 'relevant' og HH fortsætter: Men inden vi har pisket os selv helt til blods med 'relevans', skal vi meditere lidt over det forhold, at Jesus, selv med både kraftige og relevante tegn og undere, kunne opleve meget lidt omvendelsesrespons.

HH peger også på Bibelens tale om, at mennesket ikke af sig selv søger Gud og fortsætter: Jeg er glad for begrebet 'magtgrænse', som en præst her på egnen har lanceret. Med det mener han, at det er livsvigtigt at skelne mellem Guds og vores magtområde, vores ansvarsområde. Det er Guds ansvar at føre mennesker til omvendelse og tro. Det er vores ansvar at forkynde, vidne, gøre godt mod mennesket. Skulle ikke én eneste omvende sig, når vi gør det, så er det Guds ansvar. Så kan vi tygge lidt på, om vi gør det, der er vores ansvar.

Lad os frimodigt fortsætte arbejdet i Guds rige i Åndens kraft og ikke vores egen, og i erkendelse af, hvad der er Guds ansvar, og hvad der er vores.

LDM

Evigglad

Finanskrisens følger. Velfærdssamfundet under pres. Kold efterårsstemning og tiltagende vintermørke. Islamisering? Polariserende i samfundet. Uenigheder, splid og splittelser blandt kristne. En folkekirke, der ser ud til at bevæge sig længere og længere væk fra klassisk kristendom.

Du kan sikkert selv ret enkelt fortsætte denne brainstorm med ting, der kan gøre os triste, bekymrede eller kedede af det. Det er, som om mange af os har et indbygget talent for den slags – et talent som Storm P fanger med ordene: "Hvis du er glad, er du selv ude om det, for der er nok at være ked af".

Vel vidende at det ikke er dét, der er hovedsagen i citatet, vil jeg alligevel spørge: Mon der nu også findes så megen glæde, som vi selv er ude om? Er glæden ikke netop afhængig af noget udefra, noget vi ikke bare kan tage af os selv?

I hvert fald angiver Grundtvig en anden

kilde til glæde i omkvædet til salmen "Alt står i Guds faderhånd" (DDS 375):

...

af Guds nåde, til Guds ære
evig glade vi skal være
i vor Herres Jesu navn.

Vi skal være glade af Guds nåde. Evigglade endda. Måske faktisk lidt på samme måde som mariehønen, der kravler ind til sneglen i sneglehuset, eller flyver op til Vorherre og beder om godt vejr, hvis det bliver for koldt, vådt og stormende omkring den. I hvert fald kan den evige glæde godt beskrives som at finde læ for stormen og at være i godt vejr hos Gud. Den evige glæde af Guds nåde er dog sikrere end et sneglehus og giver en mere umiddelbar adgang til "godt vejr" hos Vorherre, end mariehønen, der selv må kæmpe sig opover.

Grundtvig siger, at vi skal være glade, fordi "alt står i Guds faderhånd", fordi vi med Guds enbårne Søn er "sikre på vor arv og løn", og fordi vi er "fælles om hans liv og fred, lys og kraft og herlighed". Og det er alt sammen af Guds nåde og derfor til hans ære. Glædens begrundelse bliver altså foldet ud i treenigheden: i faderen, forsoneren og fællesskabet (det åndelige,

med alle kristus-troende).

Glæden har sin grund hos Gud; den består af hans nåde. Derfor er den evigt sikret mod de omskiftelser, der kan skylle ind over vores liv fra tid til anden. Ikke engang lalleglad livsglæde formår at tage bunden ud af den evige glæde. Derfor kan en kristen trygt give sig i kast med både døden – og livet.

"For jeg er vis på, at hverken død eller liv eller engle eller magter eller noget nuværende eller noget kommende eller kræfter eller noget i det høje eller i det dybe eller nogen anden skabning kan skille os fra Guds kærlighed i Kristus Jesus, vor Herre" (Rom 8,38-39).

FBP

Fremmes Guds planer ved vores tro?

AF MARIUS JØRGENSEN

I Hebræerbrevet 11,30 læser vi: "Ved tro faldt Jerikos mure, da israelitterne i syv dage havde gået rundt om dem". Det lyder ikke af så meget, men betragter vi det nærmere, har dette korte vers meget at lære os om troens strid. Vi bør først lægge mærke til vers 29, hvori der fortælles om den lykkelige overgang over Det røde Hav, da Herren frelste sit folk, men lod sine fjender møde deres undergang.

Der ligger ca. 40 år mellem begivenhederne i vers 29 og 30, men det skulle der ikke have gjort efter Guds første plan. Det var på grund af Israels vantrø, der blev et hul på 40 år mellem Rødehavet og Jeriko. De skulle have indtaget landet ved tro straks, da Herren havde udfriet dem af Ægypten. Men det var Israel ikke rede til, og så måtte Herren vente, til de blev parate, for han ville ikke

give dem landet på nogen anden måde end ved tro. Deres vantrø bragte en forsinkelse i stand, og den kom til at svie til dem selv, for Gud havde råd til at vente.

Bevægelige planer

Dette giver os noget at tænke over, for det viser os, at Guds planer ikke tromles igennem, men der er en vis bevægelighed i hans planer. Det er sandt, at Gud lægger sine planer uden at spørge os til råds, "for hvem kender Herrens tanker, eller hvem kan være hans rådgiver?" (Rom 11,34). Det er dog også sandt, at Gud lægger sine planer således, at de fremmes ved vores tro – eller forhales ved vores vantrø. Der tages et vist hensyn til, hvordan vi forholder os, fordi vi er sat i verden som væsener med et personligt ansvar for vores forhold til Guds løfter.

Det forholder sig ikke uden videre sådan, at alt, hvad der nu engang sker, er Guds egentlige vilje. Ofte bliver regelen den, at det

Lærdom; At i nåderiget gælder 'troens lov' således, at dersom vi tror Gud på hans ord, sker det, vi har troet efter hans løfte og til hans velbehag. Dersom vi ikke tror, kommer det, som Gud har villet, til at ske uden os

skal ske dig, som du tror. Vil vi ikke tro, så kommer det ofte til at gå os efter vores vantro, og da kan vi ikke sige, at det er gået os efter Guds første plan med os. Men Gud er os så nådig og god, at han først spørger os, om vi vil være med i hans planer på troens vilkår. Dersom vi siger nej tak, går han bagefter andre veje. Denne åndslov gælder i hvert fald i den enkeltes personlige samliv med Gud. Gud styrer dog den ugudelige verden på en anden måde: ved sin almægt hen mod sin viljes evige mål.

Hvordan regerer Gud så i sit nåderige?

Lad os tage den lærdom med herfra, at i nåderiget gælder 'troens lov' således, at dersom vi tror Gud på hans ord, sker det, vi har troet efter hans løfte og til hans velbehag. Dersom vi ikke tror, kommer det, som Gud har villet, til at ske uden os.

Tænk engang på det slægtled, som døde i ørkenen. Når de ikke ville gå ind ved tro, så blev de fri for Guds plan, men andre kom til gengæld ind siden.

Skal vi prøve at tænke over dette under vores egne forhold? Vi siger nogle gange, når en sag har været 'på trapperne' længe og så endelig langt om længe er blevet ført igennem: Det skete i Guds time. Alle forsinkelserne var udtryk for, at hans time ikke var inde endnu.

For nogle går det nemt at se, at Gud ordner alt uden videre. De tynges ikke meget af sådan noget som ansvarsfølelse. Det er dog ikke sikkert, at den ro, hvormed de tager tingene, har noget med troens hvile at gøre. Det kan simpelthen være ligegyldighed, der behersker sindet.

Her må enhver prøve sig selv for Guds ansigt for ikke at tage fejl og falde i søvn. Det ligger til os at finde en nem og billig løsning, som løser os fra al ansvar og lægger det hele over på Gud. I

Bibelen står der dog ikke noget om, at det er nemt og billigt med troens strid.

Ser vi nærmere efter, kommer vi til at opdage, at der også er noget, der hedder vores ansvar, selv om Gud har lagt sine planer på forhånd. Det er grunden til, at der aldrig kan blive noget selvfølgeligt over at leve med Gud og gå på hans veje.

Ansvarsfordeling

Men har vi fået øje på hans ansvar, da ligger det nær for ærlige mennesker at tage det hele på deres egne skuldre og så glemme, at Gud vil være med til at bære både os og vores ansvar. Går vi og bærer på vores ansvar alene, vil det knuse os. Lægger vi det hele på Gud, kan det ende med sløvhed. Begge dele er galt. Vores ansvar skal trykke os ind til Gud, så vi får og beholder kontakten med hans vilje. Da vil vi opleve, hvad sangforfatteren siger:

Du mig og min byrde, o Herre, vil bære,
må jeg da i vantro ej slæbe på den,
nej, lad mig langt heller af hjertet dig ære,
derved, at jeg støtter mig helt til min ven.
Du vil, jeg skal være helt sorgløs og fri,
så hjælp mig, o Herre, det også at bli'

Ansvar, som tynger i knæ, og nåde, som gør fri, det er livslinjerne i livet med Gud, og lykkelig er den, som får dem forenet i sit hjerte. Der, hvor nåde og ansvar trives sammen, bevarer troslivet sin spændkraft. Nåde uden ansvar skaber en masse kristelig snak uden kraft. Men tumles vi ind i ansvar, så vi glemmer nåden, bliver den indre spænding så høj, at den kan tage livet af os, hvilket hverken Gud eller vi er tjent med.

Derfor består en kristens livskunst i både at kende sit ansvar og drives ind i Guds nåde. Med den indstilling og erfaring bliver det aldrig ensformigt at være en kristen, for der er spænding over livet med Gud. Det gælder livet igennem. Ret forstået er det altid spændende at leve med Gud. Derfor koster sand troens kamp anspændelse. Kamp går ikke af sig selv. Den vindes gennem en indsats. Det, som går af sig selv, fører nedad.

En læreproces

Israel havde oplevet mange ting, før de stod ved Jerikos mure. Gennem disse oplevelser havde Herren opdraget dem til at kunne klare det, som forestod, ved tro på ham. Vores erfaringer i Guds skole kommer aldrig dumpende tilfældigt. Gud har altid et videre sigte med sin ledelse, og derfor ligger der altid noget nyt foran et Guds barn. For så vist som troen er født i vores hjerter ved evangeliet, behøver den at øves for at vokse i tillid til Gud, så den tør være helt afhængig af ham alene. Når Gud fører os ind i nye og ukendte erfaringer, viser det sig, om vi har lært noget af de forrige, og her går det meget forskelligt for de enkelte Guds børn, da ikke alle er lige lærevillige. Lad os huske, at det at være hans, kaldes at være discipel – lærling.

Israel var sluppet godt ud af Ægypten og kommet godt over Jordan, inden de blev stillet over for et Jeriko, der var lukket for dem. Dette var noget nyt, som de aldrig før havde været ude for, og nu kunne de jo være blevet forsagte, som vi ofte fristes til, når det begynder at gå anderledes, end det plejer.

Der er dog også en anden udvej, nemlig at tro: "Så langt har Herren hjulpet os" (1 Sam 7,12). Det var denne udvej Israel tog uden at blive til skamme.

I stedet for at blive forsagte ved det nye valgte Israel at tro på

Gud, fordi de før havde erfa-ret, at det går an, når man blot er på hans veje. Gud fører os gennem mange snævre pas, og hver gang på en ny måde. Derefter kommer der noget andet, som vi ikke kan se nogen udvej med. Da drives vi til at tale med Gud om det, og når det er sket, kan vi ligesom gribe os selv i at gå og tænke med en vis spænding: 'Hvordan mon Gud vil ordne det for mig denne gang?' Den tro er født af de erfaringer, vi allerede har gjort, og den glæder Herren så meget, at han ikke lader denne tro blive til skamme.

Nu skulle Israel til at lære, at den store Gud, der kunne få vandmurene i Det røde Hav til at blive stående, også kan få de stærkeste stenmure til at vælte, når mennesker vil tro uforbeholdent på ham. Derfor sagde Gud til ham:

"Se, jeg giver Jeriko og dens konge i din hånd. Nu skal alle I krigere i seks dage gå rundt om byen én gang om dagen. Syv præster skal bære syv vædderhorn foran arken. Men den syvende dag skal I gå rundt om byen syv gange, og præsterne skal støde i hornene. Når vædderhornets lange tone lyder, og I hører lyden fra hornet, skal hele folket udstøde et kampråb så højt, at byens mur falder sammen, og folket kan gå lige ind" (Josvas bog kap.6, vers 2-5).

Troens vandring

Så begyndte Israel at gå rundt i troen på Guds løfte. Én gang, og så tilbage til lejren ved Jordan. Det samme gentog sig de følgende seks dage. Der skete ingenting! Jo, måske det, at Jerikos indbyggere stod oppe på murene og lo ad sådan en krigsførelse.

Men "den syvende dag, da det blev lyst, gik de rundt om byen på samme måde som før, syv gange; det var kun den dag, de gik syv gange rundt om byen. Den syvende gang stødte præsterne i hornene, og Josva sagde til folket: 'Udstød kampråbet! Herren

Af Marius Jørgensen, 1907-1983
Bibelskolelærer på Luthersk Missionsforenings Højskole.
Underviser, forkynder og forfatter.

har givet jer byen!" (vers 15-16). Resultatet? "Folket udstødte kampråbet, da der blev stødt i hornene. Da folket hørte lyden fra hornene, udstødte de et kampråb så højt, at muren faldt sammen, og de kunne gå lige ind i byen og indtage den" (vers 20).

Ikke det mindste at spore ved muren før den syvende dag. Efter de seks 'resultatløse' dage skete underet i samme øjeblik, som Gud havde lovet det. De mure, som Herrens fjender rejser mod hans folk, kan ikke stå sig mod Herren. Derfor er det godt at være på hans side i livets strid, for hvad gør det, om vi er små og svage, når han er med os.

Står du så over for noget i dit liv, som ligner et uindtageligt Jeriko? Der er noget, som tårner sig op forude og vil fylde dig med angst og uro. Det kan være forskelligt fra person til person, men vi møder alle vores Jeriko før eller senere: Der kommer et problem eller en vanskelighed, som synes uoverstigelig, og som truer med at tage modet fra dig. Du bliver betænkelig og forsagt, for murene synes uoverstigelige, og de skjuler Gud.

Hvordan ordne mit Jeriko?

Problemet er, at du har kredset om dit Jeriko i vantrø i stedet for at gøre som Israel. Tal nu med Gud om sagen, for han kan også ordne dit Jeriko, som han ordnede Israels. Dit Jeriko tilbyder jo en anledning for Gud til at vise sig som den, der kan vælte mure. Giv ham så anledning ved at tro ham! Du kan ikke hjælpe Gud med din kraft eller give ham noget råd, men du kan give ham anledning til at åbenbare sin godhed, derved at du tror ham. Der er jo intet Jeriko, der kan stå sig imod ham.

Det er ikke sikkert, at dit Jeriko falder i det øjeblik, du kunne ønske, men det er sikkert, at det falder i Guds time, når blot du kredser om det i tro. Du behøver heller ikke tabe modet, selv om

det tager nogen tid, og du fortsat ingen udvej kan se, for inden du aner det, ser det hele pludselig anderledes ud. Tænk på, at Israel gik tolv gange rundt, uden der tilsyneladende skete det mindste. Jo, der skete alligevel det, at Herren glædede sig over at se sit folk gå i tro til ham. Men den trettende gang skete underet, så Israel fik at se, hvad Herren havde forberedt for dem, mens de gik i tro. Da de råbte til Herren, blev det lukkede pludselig åbent for dem, men altså først efter de havde gået mange gange.

Der er noget, du ikke skal gøre foran Jeriko: Du skal ikke gå og stirre dig vantrø på murene. Du skal heller ikke pille ved dem. Du skal langt mindre løbe panden imod dem. Men ved Jeriko skal du gå og betænke, hvem Gud egentlig er; hvad det er, han magter.

Så ...

Jo, Guds planer fremmes ved vores tro. Men, hvordan? Ved at vi taler med Gud om vores problemer. Ved at lægge det frem for ham i bøn. Egentlig er det Gud, der lægger os noget på hjerte, en byrde på os. Så vil han åbne og lukke dørene for os. Det flytter fokus fra os, fra vores gode idéer og planer, fra vores troskraft. Når Gud kommer til, er det ham, der står med æren og takken.

Artiklen er tidligere bragt i *Budskabet* nr. 6/1978. Bearbejdet og forkortet ved Alex Dahl Karlsen

Synd og skam

Forkyndelse og sjælesorg i mødet med postmodernismen

AF EGIL SJAASTAD, OVERSAT AF ANNLISE LARSEN

.....

Folk spørger ikke længere efter en nådig Gud. I dag spørger de efter et nådigt medmenneske.

Folk er ikke længere optaget af synd og skyld. I dag er de optaget af, hvordan man finder en mening med livet.

Folk er ikke tyngt af forestillingen om en kommende dom. I dag er de tyngt af de krænkelser, de er blevet påført. Og tomheden er deres eksistentielle smerte.

Folk er ikke optaget af spørgsmålet om en frelsende tro. I dag er selvtilliden deres tema. Den kæmper de med.

Vi lever ikke længere i en skyldkultur. Vi lever i en skamkultur. En forkyndelse og sjælesorg, som ikke tager dette alvorligt, er forfejlet. Det føres tilbage til 1500-tallets problemstillinger.

Udgangspunktet for denne artikel ligger i disse påstande. Det er sjældent, vi hører dem fremført så unuanceret. Men tankerne er velkendte i mange kristne miljøer. De dukker op i samtaler om forkyndelse og sjælesorg. I nogle miljøer virker det, som om de reformatoriske problemstillinger helt er druknet. Tankegangen synes at være, at forkyndelse og sjælesorg primært skal svare på tidsaktuelle og følbare eksistentielle spørgsmål.

Undertegnede vil præsentere en kort skitse af det paradigme-

skifte, som er fremstået i vores vestlige kultur. I forlængelsen vil jeg sætte spørgsmålstegn ved den måde at møde dette paradigmeskifte på, som jeg ovenfor har refereret. Min vigtigste pointe er, at det postmoderne menneske behøver en forkyndelse og sjælesorg med tyngdepunktet i det, der er Skriftens tyngdepunkt. Som læseren vil se, afskriver jeg ikke dermed nødvendigheden af "at tilpasse sig tiden".

Et paradigmeskifte

Ifølge Paul Tillich kan folks livsfølelse i vores kulturs historie inddeles i tre epoker: I *antikken* var folk bestemt af en skæbnetro. I *middelalderen* var fokus lagt på skyld. I *nyere tid* dominerer meningsløsheden og dens følgesvend angsten.¹

Hvis vi bruger en mere finmasket inddeling kan vi tale om endnu flere epoker eller paradigmeskift.² Nutiden kan inddeles i *modernismen* og *postmodernismen*.³ Modernismen undergravede troen på en almægtig Gud, og på Bibelen som åbenbaring. Absolutterne i Skriften faldt, og blev ombyttet med absolutterne i videnskaben. I postmodernismen er videnskabens absolutter også faldet. Den kender mange sandheder, men ingen Sandhed. Noget kan være sandhed for dig, noget er sandhed for mig. I værdispørgsmålene

Egil Sjaastad; Tolerancen er i høj kurs i postmodernismen. Åbenheden for det religiøse, for spiritualitet i bred forstand, er stor

præges åndslivet af relativisme. De store "fortællinger" (fx Bibels helhedsforståelse af historien fra skabelsen via syndefaldet og forløsningen frem til fuldendelsen) mødes med grundlæggende skepsis. De store ismers tid er forbi.⁴ En individualistisk moralopfattelse har erobret ungdomskulturen. Enhver kan tænke og gøre, som man selv synes er bedst – bare det ikke går ud over andre. Der findes ingen moralsk sandhed. Etikken forankres ikke længere i religionen. KRL-fagets (kristendom og livssyn) etikundervisning skal ikke bygge på bestemte etiske normer, som forpligter os over for en højere magt. Etikken er frigjort fra religionen. Undervisningen skal bidrage til etisk bevidstgørelse. Men den er formalt ikke materialt bestemt. Eleverne skal gøres opmærksomme på og diskutere forskellige etiske systemer og problemstillinger. Men noget autoritativt svar skal ikke ligge i skolens undervisning.⁵

Tolerancen er i høj kurs i postmodernismen. Åbenheden for det religiøse, for spiritualitet i bred forstand, er stor. Hvem ved? Der er mere mellem himmel og jord, end vi kan se og observere med videnskabens apparater. Populære tv-programmer med "okkultisme" i hovedrollerne samler mange seere.

Der findes også absolutter i postmodernismen. Det er selvfølgeligheder, aksiomer man ikke bør sætte spørgsmålstegn ved. Udviklingslæren er en af disse. Den har fortsat stor prioritet hos de fleste naturvidenskaber. Den fremføres uden modbeviser i mange lærebøger. Ligestillingsideologien er en anden. Ja, den er et hoveddogme for tiden. Ingen kan problematisere den uden at krænke folks ligeværd. Bibels komplementære syn på mand/kvinde-relationen har ringe genklang både i opinionen og inden for kirken.

En kulturs udvikling foregår ikke lige markeret eller hurtigt i alle

miljøer. Og der vil altid findes modstand og subkulturer med andre idealer, som prøver at gøre sig gældende. Alligevel vil mange samfundsanalytikere hævde: Paradigmeskiftet er et faktum.

Og hvad så?

Professor Krogseth karakteriserer børns og unges verden som fragmenteret, foranderlig, fragil, flygtig og fremmedgjort.⁶ Det, disse fem f-er fører til, kan samles under paraplyen *rodløshed*. Det rodløse eller "hjemløse" menneske tilegner sig mange "identiteter", men har problemer med at nå frem til en fast identitet.⁷ Det skifter rolle efter det miljø, det knytter sig til, men det har det vanskeligt med at slå rod, og forpligte sig varigt. Familieopløsning og opløsning af andre relationer er et af resultaterne. Men sårene kan alligevel være dybe. Ideen om den lykkelige skilsmisse er en løgn, som ikke mindst Simon Flem Devold har taget til orde imod. Tusindvis af børn lever i kaotiske forhold, hvor onde følelser mellem tidligere ægtefæller/samboende forpester luften. Savn og forvirring følger i opløsningens spor. En eksistentiel utryghed præger mange i den opvoksende generation, desværre også blandt dem, der vokser op i relativt stabile hjem. Individualismens idealer problematiserer forpligtelsen i alle slags netværk. Og når voksegenerationen mangler en fast værdinorm, bliver det vanskeligt at finde mål og mening med livet. Der er grund til at tro, at den eksistentielle angst som Kierkegaard beskriver, dominerer stærkt i manges sind.⁸ Da er man også ekstra sårbar for andres syn og holdninger. Oplevelsen af egen værdighed bliver labil. Skammens disharmoniske toner klinger i sjælens dyb.

Et paradigmeskifte provokerer reaktioner og kritiske spørgsmål frem fra dem, der ønsker stabilitet, og som værdsætter værdier, der har rod i historien. Der må findes nogle vigtige fællesværdier

Egil Sjaastad; En ”kontekststualisering” af kristendommen er påtrængende

midt i alt det ustabile. I sandhedens navn skal det også siges, at et af *KRL-fagets* idealer lå her. Man ønskede at styrke barnets identitet.⁹ For at få et godt liv har barnet behov for rødder og faste holddepunkter. De må lære den jordbund at kende, som de selv gror i. Men KRL-faget skulle ikke bryde *principielt* med den etiske relativisme. Alle religioner og livssyn placeres ”under den samme himmel”. Bevidstheden om at være ansvarlig over for en Gud ligger uden for horisonten, eller fremstilles som et syn nogle religiøse mennesker har.

Nyorientering i forkyndelse og sjælesorg

At kirkens arbejdsmetoder, forkyndelse og sjælesorg er nødt til at tage hensyn til særpræg i kulturen, må betragtes som en selvfølge. Undertegnede arbejder ved en missionshøjskole. En af vores opgaver er netop at gennemtænke, hvordan mennesker med forskellig kultur kan mødes med evangeliet. For en ”kontekststualisering” af kristendommen er påtrængende. Det sker på alle missionsfelter.

Kontekstualiseringen har alligevel sine klare grænser. Grænserne må primært sættes af selve budskabet. Alle, som regner med et fundamentalt teologisk budskab, der ligger fast og er forpligtende – uafhængigt af de forskellige kulturers åndsklima – deler dette synspunkt. Men hvad er det, der ”står fast til evig tid”?

I indledningen antyder jeg en bekymring, som jeg her vover at udtrykke i form af tre-fire spørgsmål: Aner vi et knæfald for postmodernismen i selve teologien? Og hvis det er tilfældet, er denne nyorientering i teologisk tænkemåde så i færd med at bære frugt i den praktiske teologi? Er tyngdepunktet ændret? Er vi selv blevet præget af de tanker, vi skulle komme med et indholdsmæssigt alternativ til? Denne bekymring vil jeg uddybe ved at sætte fokus

på en udtryksmåde fra 1600-tallet, nemlig omtalen af retfærdiggørelseslæren som:

”Hovedartikelen hvormed kirken står eller falder”

Hvis denne formulering virkelig har gyldighed, må problematikken synd og nåde være sagen frem for andre ting i forkyndelse og sjælesorg. Den er sammenfattet i artikel fire i *Confessio Augustana (CA)*.¹⁰ De stærke ord i udtrykket ovenfor er brugt netop om retfærdiggørelseslæren. Den handler om menneskets hovedproblem: Hvordan bliver jeg frelst? Evangeliet er budskabet om, at Gud tilregner os retfærdighed uden gerninger – for Jesu skyld. Det indebærer dybest set, at synderen må leve i syndernes forladelse. Kun der – i det ”rum” – er han et Guds barn, og har et fast håb om evig salighed.¹¹ Problemstillingen, som danner retfærdiggørelsens baggrund, er læren om arvesynden.¹² Den har sat os i et håbløst skyldforhold til Gud, som Jesus ved sin død har betalt, og som regnes os til gode ved troen på ham.

Men det, vi her har holdt frem, er ikke et intellektuelt regnestykke. Når Gud møder synderen gennem loven, kastes vi ind i anfægtelsen. Hvis budskabet om Jesus ikke åbenbares for hjertet ved Helligånden, må vi fortvivle! Denne fortvivlelse kunne reformatorerne faktisk betragte som en forudsætning for at forstå evangeliet. I CA 20 hævdes det, at ingen kan lære evangeliet at kende uden den ”*tidligere omtalte kamp i den forfærdede samvittighed*”. Da bliver evangeliet mere end teori. Det bliver hjertets eneste trøst i liv og død.

Læren om arvesynden kan alligevel ikke fuldt ud erkendes af mennesket. *Kødets fordærv* går dybere end nogen aner, ikke engang Skriftens mest nærgående gennemgang kan fuldt ud vise os

vores syndighed. Kødet hverken kan eller vil være lydige mod Guds lov (Rom 8,7). Kødet er i konstant konflikt med den hellige Gud. Netop derfor er retfærdiggørelsen vores eneste mulighed. Den, som omvender sig, og tror evangeliet, står – nu og på dommens dag – for Guds domstol, og hører: Du er frikendt! Alle dine synder tilregnes dig ikke.

Vores forfædre var orienteret mod Bibelens evighedsperspektiv. Da lå det i sagens natur, at retfærdiggørelsen måtte være selve "hovedartiklen". *Spørgsmålet om frelse er selve kernepunktet.* Frelst er den, som har sine synder tilgivet af Gud. *Hvor syndernes forladelse er, der er liv og salighed.*¹³ Ja, hovedsagen i selve inkarnationen er, at Gud blev menneske *for at forsones Faderen med os*¹⁴ Dette burde være nok til at påvise, at reformatorisk kristendomsforståelse har – og må have – synd og nåde som centrum i forkyndelse og sjælesorg. At påvise, at dette hovedsynspunkt svarer til apostlenes forkyndelse i NT, ligger uden for ambitionerne i denne artikel.

Denne problematik var i og for sig ikke ny ved reformationen. Sjælesorg og teologi havde gennem århundreder været domineret af den. Middelaldermennesket levede virkelig i en skyldkultur. Problemet over andre problemer var, hvordan man kunne få en salig død. Skriftemålet blev gjort obligatorisk i Laterankonsilet af 1215. Hver enkelt skulle skrive for sin præst (sognets præst), og præsten havde ofte håndbøger at orientere sig ud fra. Disse var ikke alle godkendt af paven. Men ordningen med det obligatoriske skriftemål en gang om året gjorde, at det fik en enorm spredning blandt mange af landets præster. Skriftemålet indebar, at præsten konfronterede den skriftende med nærgående og folkelige spørgsmål om hans/hendes moralske liv. Alle områder blev nøje og høfligt undersøgt. Folk blev konfronteret med et forholds-

vis asketisk syn på seksuallivet, og dette kunne fremme en falsk skyldfølelse, der hæmmede ægtefællernes samliv. Men omfanget af syndige holdninger og synder mod det syvende bud var stærkt i fokus i bodebøgerne. Forskeren Delumeau hævder, at vedtagelsen på Laterankonsilet *"blev helt afgørende både for historien om folks mentalitet, og for folks daglige liv"*. Det er ikke let at finde sjælesorgslitteratur i dag som "i askese, enkelhed og umiddelbarhed kan sammenlignes med indholdet i disse uprætentiose skrifter fra sen middelalder", hævder John T. Mc. Neill. Skriftemålet var orienteret omkring spørgsmål om synd og skyld, tilgivelse og godkendelse. Delumeau hævder, at den vestlige skyldkultur for alvor bryder igennem ved 1300-tallet, og dominerer det europæiske menneskes selvforståelse i fem hundrede år. Vi kan ikke ane, hvor stærkt det har præget folket. Meget af det, der skete i det fællesliv, folk levede, er uforklarligt uden dette ansvar over for en dømmende Gud, der truer med Helvede. Desværre lød evangeliet om Guds nåde i Kristus sjældent, og ikke klart i præsternes mund. Forøvrigt må vi antage, at der er en gensidighed her: Kulturen blev præget af synd og skyld, fordi kirkens forkyndelse om frelsen netop var fri for synd og skyld. Samtidig er der grund til at antage, at kirkens sjælesorg og teologi blev præget af, at den kultur, de var omgivet af, var en skyldkultur.

Titlen på Delumeaus bog stiller *frygt* på linje med *skyld*. Frygten præger middelaldermennesket. De frygter djævelen og hans åndehær, og mange øvede trolddom i det skjulte. Frygten for døden og Helvede var en pine for sjælene. Det kristne budskab om Jesus blev sjælenes store trøst – hvis det blev forkyndt rigtigt. I forklaringen til anden trosartikel siger Luther: *Han har genløst mig fortabte og fordømte menneske, befriet og frelst mig fra alle synder, fra dødens og djævelens magt...* Mennesket beskrives fra >

faldets synsvinkel. Samtidig tilskrives djævelen reel magt. Budskabet om Jesus giver hjælp både i syndenød, i dødsangst, og når brystet snører sig sammen af frygt for djævelen. Luther forkyndte frimodigt, at forsoneren også var forløseren fra onde magter. Jesus er Kristus, sejrherren. Kontaktpunkterne for forkyndelsen om forsoning og forløsning lå klart for dagen i mødet med kulturen både som skyldkultur og frygtkultur.

Liturgi og salmeskat, fadervor og nadverindstiftelse

Den lutherske kirkes liturgi og salmeskat gennem århundrederne har bevidst forsøgt at tage vare på reformationens "hovedartikel". Vi, der fra barndommen er fortrolige med kirke og missionshus, mærker at mange formuleringer er gået os i blodet. *"Jeg har krænkede dig i ord og gerninger, og kender den onde lyst i mit hjerte"* (norsk formulering). Sådan har vi søndag efter søndag udtrykt os i syndsbeholdelsen. *"Lær mig at sørge over mine synder"*, bad kordegnen i min hjemby kirke. Tusindvis af kordegne har hundredevis af gange bedt den samme bøn. Disse formuleringer har tilhørt teologiens hjertesprog samtidig med, at de har formet folks kristendomsforståelse og er blevet en del af fromhedslivets hjertesprog i lutherdommen. De forudsætter et personligt kendskab til kampen mellem Ånden og kødet.

To helt centrale tekster fra NT har fulgt den kristne kirkes fromheds- og gudstjenesteliv gennem hundreder af år. Jeg tænker på *fadervor* og teksten om *nadverindstiftelsen*. Med rette har disse tekster en dominerende plads. De forudsætter noget, som stadig skal gentages: fællesbøn og nadver. En ting er de fælles om: Problemstillingen synd og nåde! Det burde være tankevækkende for alle, som ønsker en ny orientering i retning af mindre fokus på

synd og nåde: *"Forlad os vor skyld"*. Det var Jesus, der ville, at vi skulle bede om det, gennem hele kristenlivet. Det samme gælder indstiftelsesordene i nadveren: *"Dette er mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse"*. Hver gang vi fejrer nadver, er det netop trøsten i syndernes forladelse, som Jesus vil møde os med. For Jesu skyld vil Gud være os nådig. Jesus har fjernet synden fra Guds ansigt.

Hvis disse problemstillinger ikke får betydning for ungdomsgenerationen, kan ansvarlig, kristen virksomhed ikke nedtone realiteterne. Det er helt fundamentalt, hvis kristendommen skal fremmes. Mange mener, at den lutherske kirkes liturgiske tradition er tung og dystert. Den liturgiske fornyelse, som nu er ved at vinde indpas, synes at have som hovedmotiv at forandre på dette. Fornyelse kan absolut være påkrævet, men vi må ikke glemme, at liturgien og kernesalmerne netop har været båret af glæde over evangeliet. Guds ånd, *"min trøster i liv og død"*, taler til mig. Med stor glæde har vi sunget om, at Gud for mig har banet frelsens vej. Hvordan kan jeg så vide, at det er for mig? Jo, for "han, som helt har udsløttet alt, hvad der var imod, har forsonet alt med sit blod". Sådan har Paul Gerhardt (1607-1676) hjulpet os med at synge – i trosvishedens lovsang.

Brorson er pietismens største salmedigter (1694-1764). Hans sjælesørgeriske salmer bæres af samme trosglæde: *"Guds Søn har gjort mig fri!"* Nu, er jeg fri, endda fra "lovens band"! Jesus tog selv lovens forbandelse! "Gud for alle riger, dømmer selv og siger: *Denne han er fri!"*

Evangeliet og selvfordømmelsen

Der bliver sagt, at en "synd og nåde-orienteret" forkyndelse og sjælesorg er med til at fremme selvfordømmelsen hos det post-

Klassisk kristendom; ”Hvor stort min Gud, at jeg dit barn må være!”

moderne menneske. Jeg tror, det modsatte kan være tilfældet. Reformatorernes ”hovedartikel” kan faktisk vise sig ikke bare rent objektivt at være, men også rent subjektivt at opleves mere relevant, end vi umiddelbart tænker ud fra vores beskrivelse af paradigmeskiftet. En sand evangelisk forkyndelse af Guds vrede over synden/arvesynden og af Guds nåde i Kristus kan *dæmme op mod* selvførdømmelsen og ”skammen”, ”uværdighedsskammen”.¹⁵ Når synden – og syndigheden! – fraregnes os ved troen på Jesus, er vi som Guds børn fuldt ud anerkendt af ham. Vi er ”kongebørn”, siger Rosenius.¹⁶ Gud har i Kristus tilkendt os al Himmelens åndelige velsignelse (Ef 1,3). Grundtonen i klassisk kristendom er: ”Hvor stort min Gud, at jeg dit barn må være!”¹⁷ Har denne trosindstilling ikke potentiale i sig til at være sjælens største modvægt mod ”disgrace shame”?¹⁸ Det tror jeg. Vi er jo beæret – af Gud selv!

*”O hvilken ære for tanken alt for stor,
hans barn at være som i det høje bor”.*

Gerhardt siger i salmen: ”... der (i Kristus) har jeg fundet livet, selv er jeg intet værd. Hvad Kristus mig har givet, det gør for Gud mig kær”. Nogle har kritiseret udtryksmåden ”selv er jeg intet værd”. Bliver dette ikke en bekræftelse på den dybe skamfølelse og falske skyldfølelse, som det krænkede menneske oplever?

Kritikken rammer lige så lidt som meget af den øvrige kritik af de gamle salmetekster udsættes for. ”Selv er jeg intet værd” handler ikke om skabelsesplanet, men om frelsesplanet. For i spørgsmålet om min frelse har mine egne bidrag nul værdi! I dette lys er jeg netop det ”fortabte og fordømte menneske”, som Luther beskriver. Men jeg har Jesus. Alt afhænger af Ham!

Hvis nogen misforstår Gerhardt-salmen, er grunden muligvis den, at forkyndelsen i dag ikke generelt er orienteret ud fra ar-

vesyndslæren. Løsningen er, at sætte Gerhardts anliggende i det rette perspektiv, ikke at svække hans radikale budskab. Salmen er jo netop skrevet til trøst for alle, der er kørt fast og må erkende syndens gruelige magt og indflydelse. Mange har det på den måde i dag. De ser deres liv i lyset af Guds lov. Det er smertefuldt. Men denne syndserkendelse giver ikke nødvendigvis næring til selvførdømmelsen. I stedet for at bekræfte sig selv i selvførdømmelse, får vi lov til at erfare, at Gud tager os alvorligt! Han afslører synden, ”og kalder den ved navn”. Sammen med loven må evangeliet forkyndes, som reformatorerne sagde. Der ser jeg Guds uventede kærlighed mod mig. ”Hvad Kristus mig har givet, det gør for Gud mig kær”. I Kristus løfter Gud mig op, fraregner mig min synd og skam, og tilregner mig Jesus selv. I dette lys er Gerhardtsalmen udtryksmåde genuint bibelsk – og *sjælesørgerisk*.

Tydelighed

Forkyndelse og sjælesorg må i en postmoderne tid ikke miste troen på dogmatisk tydelighed og klarhed. Heller ikke i dag findes en vej til Gud uden omvendelse og tro på et bestemt budskab.

I nogle miljøer har man længe harceleret mod dogmerne. Folk vil have en Jesus befriet fra kirkens dogmer. De vil have en levende Jesus. Klare påstande og sandheder møder skepsis langt ind i kirkelige kredse. Antydninger, poesi, religiøse oplevelser og tve-tydighed derimod åbner sindet. Derved føres folk nærmere troen, simpelthen fordi disse mere meditative metoder ikke overfalder folk med påstande.¹⁹ Rent psykologisk er der en pointe i disse tanker. Folk får noget at undres over og fundere på. Ikke alt i Skriften skal bære præg af læreudsagn og påstande. Der findes tekster, der er fulde af ”musik”. Disse tekster kan gribe mennesker og fange deres længsler. Alligevel bliver det problematisk, hvis

Egil Sjaastad; For vi *har* pligt til at møde det postmoderne menneske

folk ikke får klare begreber om, hvad kristendom er, og hvad det vil sige at blive omvendt til Gud, og leve som kristen i verden. Jeg overværede en samtale om en dogmatikbog, hvor der blev sagt: "Dette er jo amøbeteologi!" Diffus teologi, som nok indeholder tanker om det religiøse, men som det er umuligt at få fat på. Sådan dogmatik vil på sin vis skabe forkyndere og sjælesørgere som har "antydningens kunst" som forkynderideal. Men antydninger bliver af almenreligiøse (postmoderne) mennesker tolket i mange forskellige retninger.

I en mangfoldig kultur med alle slags religiøse tendenser og mange slags Jesus-billeder vil *netop dogmerne hjælpe os med at tydeliggøre, hvem Jesus egentlig er!* Apostlenes ideal var som regel klare svar, ikke antydninger. Forkyndelse og sjælesorg må ikke lade sig nøje med at tilfredsstille folks trang til religiøs oplevelse gennem fortællinger, musik, kunstfærdig psykologisk indlevelse og dramatisering. Der må bruges klare begreber om, hvem Bibelens Jesus er, hvad han har gjort for os, hvorfor han gjorde det, hvordan vi kan komme til tro og blive født på ny, hvilke mål, han har med vores liv osv.²⁰ Forkyndelsen må selvsagt anvende fortællinger og levendegøre Bibelens historier og poetiske tekster, men med klar tydelighed. Dogmehistorien er fuld af eksempler på, hvor nødvendig tydelig, dogmatisk forkyndelse og undervisning er, hvis folk skal lære at tro og tænke bibelsk.

Når Skriftens budskab om Jesus og omvendelsen til ham fastholdes i et tydeligt sprog, vil det skurre i nogle tilhøreres ører. Der skabes uro. Og det er netop pointen. Profeterne i GT er glimrende eksempler på forkyndere og sjælesørgere, som ikke undslog sig for at skabe uro i hjerterne hos dem, de talte til og samtalede med. En svensk homiletiker skrev engang: "*Prædikanten kan sætte nålen aldrig så rigtigt ind, men findes der ingen knude på*

hans tråd, så går den igennem, og han har ingenting udrettet". Et budskab, der kommunikerer, men som ikke vækker uro, frustrerer eller overrasker med perspektiver fra Bibelen, overlader let tilhørerne med de samme forestillinger, som de havde, da de kom. Det, vi ovenfor har skrevet om dogmatisk klarhed, fungerer netop som knuder på tråden i mange miljøer. De skal ikke løses op!

Dette gælder også etikken. Faste moralnormer gør mennesket ansvarligt og hæver selvfølelsen, selv om de bryder med relativismen i samtiden, og skaber reaktioner. Erickson og Heflin hævder frimodigt og med rette, at relativismen i vores kultur ikke kan overleve særligt længe. "*Det, vi behøver, er noget, som rækker ud over de begrænsede og relative meninger og forståelser blandt os mennesker, noget som transcenderer disse. Her har kristendommen en mulighed for at tilbyde sådan et objektive holdepunkt for sandhed og rigtigt og forkert*".²¹ Dette siger os, at Guds ords absolutter i vores virksomhed må fastholdes i modsætning til postmodernismens relativisme. Måske er det også dette, mange længes efter? Bibelen forudsætter, at nøglemagten både til at løse og til at binde skal bruges – i Den hellige Ånds kraft (Joh 20,21ff.). Så må absolutterne, også lovens absolutter, forkyndes tydeligt.

Refleksioner

Dermed er vi tilbage, hvor vi begyndte. Min pointe er ikke at overse tiden og dens problemstillinger og smerter. En kristen kirke har ikke noget valg. Den må leve midt i tiden med din diakoni, sin forkyndelse og sjælesorg. I tillæg til det, vi her allerede har skrevet om retfærdiggørelsen og om tydelighed, vil jeg gerne udtrykke forståelse for enkelte sider ved den nyorientering, vi kan registrere inden for den praktiske teologi. For vi *har* pligt til at møde det postmoderne menneske, også når det gælder andre sider ved

det bibelske budskab, sider vi umiddelbart anerkender mennesket er lydhørt og sensitiv over for. Det indebærer bl.a., at vi må:

- forkynde Gud som tilværelsen og det enkelte menneskes skaber og opretholder. I sjælesorgen skal vi vise, at vi forstår smerterne, som "hjemløsheden" fører med sig, og at vi har et alternativ. "*En bolig er den ældgamle Gud ...!*" Hos ham er det trykke anker.
- forkynde menneskets værdighed som en gudgivet værdighed! Den ydmyge stolthed, som præger Salme 8, hører til både på prædikestolen og i sjælesorgens rum. Det er fantastisk at leve i Guds verden, som Guds ypperste skabning, med en række muligheder for livsudfoldelse og glæde. Men vi er ikke guder. Vi er selv skabt *begrænsede*. Faktisk kan det være en hvile at høre det for et ambitiøst menneske, som higer efter at få sin egen værdighed bekræftet.
- forkynde Guds kærlighed. Gud elsker dig! Kan vi sige noget mere sandt? Hele Jesushistorien – med dens klimaks i korset og opstandelsen – er udtryk for en ting: Gud elsker mig. I Kristus møder han mig med en åben faderfavn, jeg, der kan opleve mig selv som et nul. Men så er jeg jo ikke et nul! Han, som selv blev mere krænket end nogen (jf. lidelseshistorien), *forstår* min smerte og længsel. Han forstår og har medfølelse (Hebr 4,15).
- vise fasthed, en *varm* fasthed! Overlegenhed fungerer aldrig på en prædikestol eller i sjælesorg. Neil Pembroke anbefaler "confirmation" – en sjælesørgerisk holdning, som kombinerer empati og åben tilgængelighed (*jeg er her for dig*-holdning) med *vilje til at konfrontere* konfidenten. Hvis konfidenten ikke er villig til at gå ind i de ting, han prøver at flygte fra ved

forsvarsmekanismer, må sjælesørgeren vove at tage ham med ind i dem.²²

Disse udfordringer skal vi tage alvorligt. Men de kan kun tages på en rigtig måde, hvis vi gør op med os selv, hvad der er vores hovedansvar. En sjælesørgerisk forkyndelse kan ikke være tilfreds med kun at operere inden for et dennesidigt perspektiv. Frelsesbegrebet i Bibelen er – som vi ovenfor har understreget – stærkt eskatologisk orienteret. Kirkens virksomhed sprænger rammerne for det, som en terapeutisk virksomhed kan bidrage med. Dens egenart ligger netop i det, som sprænger rammerne. Selv om vi ikke lige med det samme rammer folks interessefelt, har vi derfor pligt til at rejse de grundlæggende spørgsmål, som gælder evigheden. Og frem for alt er det vores store privilegium at besvare dem – ved en sjælesorg centreret om påskens Kristus, og retfærdiggørelsen i ham. Det er i pagt med reformatorisk kristendom.

Egil Sjaastad f. 1949

Cand.theol. fra Menighetsfakultetet i Oslo.

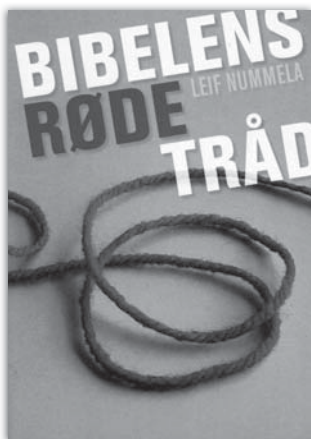
Førstelektor på Fjellhaug skoler.

Redaktør af tidsskriftet Fast Grunn.

-
- 1 Tillich, Paul, *The Courage to be*, Yale University Press, New Haven 1952, s.40-63.
- 2 Begrebet *paradigme* er hentet fra grammatikken og betyder bøjningsmønstre. I vores sammenhæng vil det sige, at selve mønstret, man bruger for at få orden på livets "grammatik", er ændret. Man orienterer sig ud fra et andet ståsted.
- 3 Ifølge Thomas C. Oden kan vi placere modernismen i tiden mellem 1789 (den franske revolution) og 1989 (kommunismens fald). Se "Death of Modernity and Postmodern Evangelical Spirituality", i Dockery, David S. (red) *Postmodernism. An Evangelical Engagement*, Baker Books, Grand Rapids, Michigan 1998, s.23. Men vi må tilføje, at modernismens rødder nok stikker dybere i historien, og at dens ideer lever videre ind i postmodernismen.
- 4 Butler, Christopher, *Postmodernism. A very short introduction*, Oxford University Press, Oxford 2002, s.13ff.
- 5 Sjaastad, Egil, "KRL-faget baggrund og profil" i *Fast Grunn* nr 2-2000.
- 6 Se Krogseth, Otto, "Religion og identitet" i *Prismet* nr 3-1996
- 7 Ikke alle er så pessimistiske på postmodernismens vegne som Krogseth, se Kringlebotn Sødal, Helje m.fl *Religions og livssynsdidaktikk. En indføring*, Højskoleforlaget Kristiansand 2001, s.63ff.
- 8 Jf. Tillichs sammenstilling af meningsløshed og angst.
- 9 Se Birkedal, Erling, "Grunnskolen nye kristendomsfag" i *Prismet* nr. 3-1996
- 10 Confessio Augstana – Den augsburgske bekendelse – findes i dansk oversættelse bl.a. på <http://www.lutherdansk.dk/trellix/id58.htm>
- 11 Asbjørn Arntsens sang *I syndsforladelsens rige*, Åndelige sange og salmer nr. 220, er unik i nyere tid, når det gælder at udforme retfærdiggørelsen som en virkelighed at leve i.
- 12 CA 2
- 13 Se forklaringen til nadveren i Luthers lille Katekismus
- 14 CA 3
- 15 Se Okkenhaug, Berit, "Skam i et teologisk og sjælesørgerisk perspektiv" i *Tidsskrift for sjælesorg* nr. 1-2003.
- 16 Carl Olof Rosenius er frem for andre den vækkelsesforkynder i norden, som har præget flest lægprædikanter med en luthersk betoning af lov og evangelium. Hans sange bæres af en frigørende tone, der ligger langt fra den tristhed, som mange Rosenius-kritikere mener, han stod for, se fx *På nåden i Guds hjerte og Ængstede hjerte*, Åndelige sange og salmer nr. 375 og 435. Rosenianismens sangforfatter nummer et er dog Lina Sandell. Hendes glade toner, fulde af frelsesvished, har præget tusinder af kristne i norden.
- 17 Jesper Krogedal, Åndelige sange og salmer nr. 428.
- 18 Se Albers Robert H. *Shame. A faith perspective*, The Haworth Pastoral Press, New York 1995, s.8ff.
- 19 Eldebo, Eldebo, Runar, *Kunsten at prædike*, Verbum Forlag, Stockholm 1995, s.61ff., 67ff. 87ff.
- 20 Homiletikeren Gert Otto har lignende tanker, men i en mere radikal udgave. Det gælder om at være i dialog med folks verden og forestillinger, og så lade kristendommen skabes undervejs i dette møde.
- 21 Erickson, Millard J. og Heflin, James L. *Old Wine in New Wineskins*, Baker Books, Grand Rapids, Michigan 1997, s34.
- 22 Pembroke, Neil, *Dialogue, Shame and Pastoral Care*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids Michigan/Cambridge, U.K. 2002 s.79ff.

Inger Margrethe Kofod-Svendsen; Resultatet er på mange måder overvældende og fantastisk!

AF INGER MARGRETHE KOFOD-SVENDSEN

Bibelens røde tråd

Leif Nummela
Lohse, 2010
264 sider, kr. 249,95

Da Jesus efter sin opstandelse gik sammen med de to disciple på vej til Emmaus, udlagde han for dem, hvad der stod om ham i alle Skrifterne. Og dermed åbenbarede han for dem, at det var frelsens

fuldbyrdelse, de havde været vidne til. De lærte Jesus at kende på en ny måde – med nye, åbnede sind, så de kunne forstå Skrifterne. Helt ærligt – efter dén oplevelse må de have læst GT med glubende appetit og stor trang til at se det igen, se mere, lære mere om Jesus Kristus!

Ovenstående er udgangspunktet for den finske teolog og bibellærer, Leif Nummelas, projekt. *Bibelens røde tråd* er en hurtig gennemgang af, hvad der i alle Bibelens bøger står om Jesus Kristus. Nummela kalder det selv for *en eksprestur* eller *en flyrejse fra Første Mosebog til Johannes' Åbenbaring*, hvor han samler eksempler på, hvordan de enkelte skrifter belyser Jesu person og gerning.

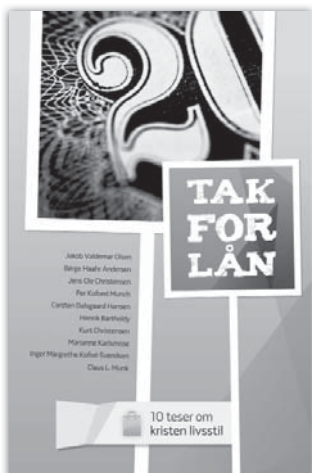
Resultatet er på mange måder overvældende og fantastisk! Ud over de direkte løfter og Messiasprofetier er GT fuld af begivenheder, personer, ritualer, ofre og forordninger, som peger frem mod Messias/Kristus, og hver bidrager med små træk til billedet af ham. Og de nytestamentlige skrifter rummer tilsvarende et væld af beretninger om Jesu liv, af ord og formuleringer, der viser, at Jesus er opfyldelsen af Guds ord og løfter i GT. Vidunder-

lig læsning!

Men det skal stå klart, at *Bibelens røde tråd* er en undervisningsbog. Den rummer så meget kontantviden og så mange bibelhenvisninger, at den ikke er let hyggelæsning – i givet fald kun i små bidder, skønner jeg. Som studiebog og som håndbog er der utrolig meget at hente i den! Og dens mange oversigter og faktabokse letter både tilegnelse og overblik over stoffet. Det er en bog, man vil vende tilbage til gang på gang. *Tråden* i denne bog er Jesus Kristus – det er dét tema, man går efter. Det indebærer så også, at man som læser undertiden savner lidt udblik til andre temaer fx Helligånden eller treenigheden i aktivitet. Den undervisende tone kan virke lidt bedreviddende ind imellem, synes jeg, men det hænger nok sammen med iveren efter at få sagt mest muligt.

Bibelens røde tråd er en selvstændig bog, der kan læses som enhver anden studiebog, men den er samtidig grundbog for undervisere og evt. også for deltagere på det bibelstudiekursus, der hedder *Den røde tråd*, som lanceres i Danmark i efteråret 2010. Bogen anbefales varmt!

AF ALEX DAHL KARLSEN

Tak for lån

10 teser om kristen livsstil

Jacob Bank Møller og Claus L. Munk (red.)
Lohse i samarbejde med LogosMedia,
ELM-Forlag og Credo, 2010
147 sider, kr. 99,95

Bogen er en antologi, som er udsprunget af "Giv dig rig"-projektet. Det løber her i 2010, og altså snart er til ende.

Pointen med denne 'sene' anmeldelse er egentlig at minde om, at nok slutter pro-

jektet med udgangen af 2010, men dets budskab gælder også i 2011 og fremad.

Bogen er altså en antologi med 10 bidrag. Fælles for de ti bidrag er "kristen livsstil". Det er derfor ikke en bog om givertjeneste. Det er en bog, som apropos temaet for dette nummer af Budskabet, handler om, hvad det vil sige at leve sin kristendom ud i denne verden.

De ti bidrag har meget til fælles. Bidragene vil gerne vise, hvad det vil sige ikke at være bundet til denne verdens goder, som skal forgå, men tværtimod bruge sine resurser rigtigt. Der er ikke meget i bogen, der peger i retning af askese. Bogens pointe er faktisk snarere: Det er okay at være rig, hvad langt de fleste af os, der bor i Danmark, jo er. Bare jeg bruger min rigdom og andre resurser til gavn for andre. Fattigdom er ikke et ideal i sig selv, for også den fattige kan bruge al sin opmærksomhed på at få dagen og vejen til at hænge sammen, naturligt nok. Men rigdom er heller ikke et ideal i sig selv, da mangen rig glemte Gud og stadig brugte al sin opmærksomhed, ikke på at skaffe til dagen og vejen, men på at få mere til sig selv.

Bogens to sidste kapitler fortæller læserne, at det er fint at redde regnsko-

ven, passe på jordens resurser og gøre godt for andre. Men alt det gode, du gør, skal du gøre, fordi du har et evigt mål for øje. Det vigtigste er at redde din egen og andres sjæle. Det siges ikke direkte, men indirekte ligger det i bogens idé, at det ene ikke udelukker det andet.

Det, der står tilbage, er, at jeg er ansvarlig over Gud og min næste på mange forskellige planer. Jeg har ansvar for at bruge mine resurser, så at jeg og min næste møder Gud. Det vigtigste er at kende Gud. Men jeg har også ansvar for, at mit forbrug ikke ødelægger jorden, og at jeg glæder min næste med mine resurser. Bogen fortæller også, at jeg ikke kan redde alle mennesker eller hele jorden. Men jeg har fået min lille opgave, mit ansvar. Det må jeg så passe med flid.

Paulus – for resten – som jo var stærkt optaget af, at mennesker blev frelst, og som levede intenst i himmelhåbet, var stærkt optaget af Jerusalems fattige. Himmelhåbet og det, at Jesus var stærkt aftegnet for hans øjne, gjorde noget ved ham i hans omgang med denne verdens problemer. Der henter vi det rette syn for vores jord og vores næste.

Bogen kan købes på www.logosmedia.dk

Jan Højland; Læs hæftet! Det giver et indblik i et lille hjørne af teologiens og troens verden, med meget stor betydning for kristenlivet.

AF JAN HØJLAND

Den kristne og loven

*Teologiske Studier
fra Menighedsfakultetet 1*

Leif Andersen og Peter v. Legarth (red.)
Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke i samarbejde med Kolon, 2010
88 sider, kr. 99,-

Hvad er lovens rolle både i GT, NT og i vores liv? Det er temaet for dette nummer af "Tidsskrift for Teologi og Kirke", et skrift fra Menighedsfakultetet (MF) i Århus. Det er en skriftlig udgave af en foredragsrække,

holdt på MF i foråret 2009. Seks forskellige foredragsholdere har bidraget med hver deres vinkel på problemstillingen, som tager sit udgangspunkt i et enkelt vers i 3 Mos 18,5: "I skal holde mine love og retsregler; det menneske, der følger dem, skal leve ved dem. Jeg er Herren!"

Carsten Vang (CV), om betydningen af 3 Mos 18,5 i moselovens egen sammenhæng:

Ifølge CV har Mosebøgerne et ambivalent forhold til loven. På den ene side loves liv og fremtid ved overholdelse af loven, på den anden side antydes det, at Israel ikke vil være i stand til at overholde loven til punkt og prikke.

Morten Hørning (MH), om Jesu grundlæggende forhold til loven:

MH anlægger en forfriskende, tidshistorisk vinkel, og giver en forståelse af, hvordan de fleste jøder på Jesu tid betragtede loven. Alt sammen ud fra en tanke om, at når Jesus talte om loven, så gjorde han det ind i den jødiske kontekst.

Peter V. Legarth (PVL), om Paulus' forståelse af 3 Mos 18,5:

PVL tager udgangspunkt i Gal 3,12 og

Rom 10,5, og konkluderer på baggrund af dette, at ifølge Paulus er Moses i 3 Mos 18,5 fortaler for gerningsretfærdighed i modsætning til trosretfærdighed! Mere om dette postulat til sidst.

Asger Chr. Højlund (ACH), om Luthers forståelse af 3 Mos 18,5:

ACH breder temaet ud til at omhandle, hvordan Luther forstår forholdet imellem lov og evangelium. Ifølge ACH stiller Luther ikke lov og evangelium op som modsætninger, men samordner de to, uden at lovens dømmende og afslørende funktion forsvinder.

Kurt Christensen (KC), om tolkningen af GT's lov i nutidig etisk refleksion:

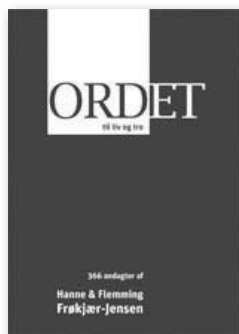
KC taler bla. om, at loven må deles i tre dele. 1) Det vi (iflg. NT) fortsat er bundne af. 2) Det vi ikke længere er bundne af. 3) Det vi må undersøge nærmere i forhold til nutidig, etisk refleksion.

Leif Andersen (LA), om at forkynde en skygge:

Hvordan kan loven både være en skygge af og forudsætning for den nye pagt, og samtidig være dens modsætning? LA giver fem bud på, hvordan vi på forskellig måde

forkynder GT's lov: som dødens tjeneste, som sandt tolket og skærpet i Kristus, som opfyldt i Kristus, som Guds ord og som sat ud af kraft i Kristus.

Som det fremgår, er der mange spændende vinkler undervejs. Nogle er mere kontroversielle end andre. Personligt må jeg tage en enkelt op her, nemlig PVL's udsagn om, at Paulus skulle finde lovretfærdighed hos Moses. Der knækker filmen for mig, for det strider imod det grundlæggende, at Skriften ALDRIG er i modstrid med sig selv, og at moseloven ALDRIG i sig selv har været ment som en frelsesvej. Dette synspunkt er der da heller ikke den store enighed om hos foredragsholderne, hvor især LA bruger spalteplass på at tilbagegive PVL's påstand. Men, læs hæftet! Det giver et indblik i et lille hjørne af teologiens og troens verden, med meget stor betydning for kristenlivet.

386 sider – Kr. 329,95

Ordet - til liv og tro

Af Hanne og Flemming Frøkjær-Jensen

En andagts bog til glæde og opmuntring!

366 nummererede stykker opdelt i temaer, der hver har 10 andagter.

Udvalgt og samlet fra forfatternes andagtsstykker i Kristeligt Dagblad.

112 sider – Kr. 129,95

De fortabte sønners Gud

Af Timothy Keller

Jesu lignelse om den fortabte søn er måske den, flest kender, men den, færrest forstår.

Timothy Keller introducerer her læseren til alle personerne i denne tidløse historie og viser, at den ikke kun handler om en bortløben søn, men også om en fordømmende ældre bror og – vigtigst af alt – en kærlig far.

Telefon 4820 7690
logosmedia@dln.dk
www.logosmedia.dk

Køb bøgerne på www.logosmedia.dk

Udgiver

Luthersk Mission
Industrivænget 40
3400 Hillerød
Bladnr. 47700

lm

LUTHERSK MISSION

budskabet